

FORSKING I PRAKSIS

TEORETISKE PERSPEKTIV PÅ LANDSBYGDSUTVIKLING I INTERREG PROSJEKTET LISA

Mikael Jonasson, Roger Normann, Jørn Cruickshank,
Hans Kjetil Lysgaard, Mikaela Vasstrøm og Per Fischer

Högskolan i Halmstad
Sektionen för hälsa och samhälle
Wigforssgruppen

Titel	Forsking i praksis Teoretiske perspektiv på Landsbygdsutvikling i Interreg prosjektet LISA
Författare	Mikael Jonasson, Roger Normann, Jørn Cruickshank, Hans Kjetil Lysgaard, Mikaela Vasstrøm, Per Fischer
Rapport	Halmstad University, School of Social and Health Sciences (HOS), Centre of Research on Welfare, Health and Sport (CVHI), The Wigforss Group
ISBN-nummer Tryck	978-91-979741-1-0
Tryckeri	Halmstad University
Utgivare	Halmstad University, School of Social and Health Sciences (HOS), Centre of Research on Welfare, Health and Sport (CVHI), The Wigforss Group
Telefon	035-167100
Telefax	035-167264
E-post	registrator@hh.se
Hemsida	www.hh.se

Kort fortalt

Interreg prosjektet Landsbygdsutvikling i Skandinavia (LISA) avsluttes i 2012 etter tre års utviklings og forskningsarbeid på Landsbygden i Skandinavia. Prosjektet har skapt et samarbeid på tvers av landegrenser og institusjoner. 18 partnere fra kommuner, regionale aktører og forskningsinstitusjoner har vært involvert i prosjektet i tillegg til de mange lokale aktører på bygden.

I februar 2012 inviterte forskningspartnerne til et dialogseminar i København for å presentere de forskningsperspektiver det er arbeidet med i LISA og samtidig skape en dialog om forskning og praksis i LISA.

Formålet med denne rapporten er å oppsummere de presenterte forskningsperspektivene og videre formidle diskusjonene i skjæringspunktet mellom forskning og praksis som utviklet seg under dialogseminaret.

Rapporten innleder med å gi en kort presentasjon av LISA og forskningspartnerne, og en kort introduksjon av de fire forskningsperspektivene i LISA. Heretter er rapporten oppbygget i samsvar med dagsordenen på Dialogseminaret. Hvert forskningsperspektiv presenteres og de etterfølgende diskusjoner oppsummeres. Avslutningsvis oppsummeres noen av de generelle trekk som kan utledes av diskusjonene i skjæringspunktet mellom teori og praksis.

Innholdsfortegnelse

KORT FORTALT	1
INNHALDSFORTEGNELSE	2
1 INNLEDNING	3
1.1 Landsbygduitvikling i Skandinavia – et interregionalt prosjekt.....	3
1.2 Forskning i LISA	4
1.3 Fire forskningsperspektiver i LISA	5
2 DIALOGSEMINARET.....	9
2.1 Hvordan skape engasjement for bygdeutvikling?.....	11
2.2 Borgerinvolvering og demokratiprosesser, historiske forudsætninger samt stedsidentiteter.	24
2.3 Innovativa Dialogtor, Boende, og Attraktivitet	37
2.4 Sosiale nettverk i bygdeutviklingsprosjekter	42
3 MELLOM FORSKNING OG PRAKSIS I LISA	61

---

1 Innledning

1.1 Landsbygdutvikling i Skandinavia – et interregionalt prosjekt

LISA er et Interreg IV A prosjekt i KASK programmet med 18 partnere i Danmark, Sverige og Norge. Prosjektet har vart tre år og har i den periode jobbet med konkrete tiltak for landsbygdutvikling i utvalgte landsbygder i 10 kommuner, samt jobbet på et interregionalt nivå med utvikling av metoder for landsbygdutvikling.

LISAs hovedmål:¹

- Positiv utvikling av landsbygdene
- Mobilisere lokal befolkning
- Motvirke fraflytting, øke attraktivitet og tilflytting
- Tilrettelegge for næringsutvikling og besøksnæring
- Grenseoverskridende utbytte av samarbeidet

Fakta:

- LISA er et treårig prosjekt fra 1. juni 2009 til 31. mai 2012.
- Totalbudsjett 3.664.430 Euro, hvorav halvparten er egenfinansiering fra partnerne i prosjektet. Resten er økonomisk støtte fra Interreg IV A / Kattegat Skagerrak-programmet (KASK) og fra den norske stat via Østfold fylkeskommune.
- KASK er et program for Europeisk territorielt samarbeid (Interreg). Det støtter grenseoverskridende samarbeidsprosjekt mellom partnere fra Danmark, Sverige og Norge for økt vekst og holdbar utvikling

---

¹ Teksten er hentet fra prosjektets hjemmeside: <http://www.lisakask.no>

1.2 Forskning i LISA

LISA prosjektet har hatt en integrert forskningsdimensjon i sitt arbeid med landsbygdetutvikling. Seks forskere fra tre forskningsinstitusjoner har vært partnere i prosjektet og deltatt i interregionale partnerskapsmøter, og på regionalt plan hatt dialog med de respektive regionale partnere.

Formålet med forskningsdimensjonen i LISA er å stimulere til dannelsen av nye nettverk mellom højskoler/universiteter og regionale offentlige aktører, samt bidra til å skape nettverk mellom forskningsinstitusjoner på et interregionalt plan. Gjennom økt samarbeid mellom forskere og kommunale og regionale utviklingspraktikere har prosjektet forsøkt å bidra til generering av ny viten og kompetanse på både et praktisk og teoretisk nivå i forhold til steds- og landsbygdetutviklingstematikken.

I Sverige har Högskolan i Halmstad varit forskningspartner och koordinerande forskningsaktör. I projektet har Mikael Jonasson och Kristina Thorell deltagit som forskare. Forskningen har koncentrerats kring olika perspektiv på attraktivitet och boende, t ex genom iscensättande av innovativa dialogytor med fokus på ett attraktivt boende på landsbygden.

I Danmark har VIA University College været forskningspartner. Forskningen er udført af Per Fischer og har været tilknyttet Flexika, som er et af VIA's videnscentre. Flexika administreres af «Læreruddannelsen og Hf i Nørre Nissum». I forskningsarbejdet har VIA fokuseret på tre indsatsområder. Det har været borgerinvolvering og demokratiske processer, historiske forudsætninger for landdistriktsudvikling samt stedstidentiteter. Store dele af forskningsarbejdet har fundet sted gennem observation, interviews og casestudies.

Forskningspartneren i Norge har vært Universitet i Agder i samarbeid med Agderforskning. Fire forskere har deltatt i prosjektet; Roger Normann, Jørn Cruickshank, Hans Kjetil Lysgaard, og Mikaela Vasstrøm. Agderforskning har bidratt med finansiering til selve den teoretiske forskning i prosjektet. Forskningen har fokusert på to ulike perspektiver på landsbygdetutvikling, I) Kunnskap om lokale stedsforståelser og II) Organisering av bygdetutvikling som nettverksbygging.

1.3 Fire forskningsperspektiver i LISA

1.3.1 Engasjement for Bygdeutvikling

v/ Jørn Cruickshank og Hans Kjetil Lysgaard

I mobilitetens og nettverkssamfunnets tidsalder er steds skjebne i mindre grad enn tidligere bestemt av flyttebalansen eller tilbudet av arbeidsplasser. Steder oppfattes i økende grad å være på et marked, i konkurranse med andre steder og regioner om å være attraktive for høyt utdannede og ressurssterke mennesker. Men steder er ikke bare på et marked, de er også til for de menneskene som bor på stedet. Steders identitet skapes først og fremst i en form for forhandlingsprosess, en prosess hvor en kommer frem til hva og hvem som hører til på stedet. Vi har gjennom kartlegging av lokale stedsforståelser/diskurser og hvordan disse påvirker denne forhandlingsprosessen søkt å forstå hvordan steder produseres og gjøres meningsfulle for de menneskene som bor der.

Den kunnskap som er nødvendig i en planleggings- og utviklingsprosess, henger sammen med vår forståelse av hvordan slike prosesser organiseres og gjennomføres. I dag ser vi at planlegging motiveres i stadig økende grad av en kommunikativ, der en gjennom å søke konsensus skal bidra til at det skapes nye diskurser som deles av et stort flertall. Agonistisk planlegging har i de senere årene vokst fram som et alternativ eller forbedring av den nå stadig mer dominerende kommunikative planleggingen. Den agonistiske modellen deler diskursanalysens utgangspunkt.

Den typen sted vi har blitt kjent med i dette prosjektet kan sies å *bli til* i to ulike diskurser; enten produseres stedet som et idyllisk bosted med vekt på konsum eller som et autonomt og verdiskapende lokalsamfunn. Denne kunnskapen er verdifull for den som søker å påvirke stedenes utvikling. Diskursteorien bidrar med analytiske verktøy for å synliggjøre både diskursene, men også den selvstendige innflytelsen som disse diskursene har på stedsutviklingen. Sammen med en agonistisk tilnærming til planlegging kan diskursanalyser bidra til en form for stedsutvikling som er mindre ekskluderende og som skaper mer engasjement for stedets utvikling enn det en kan oppnå i en konsensussøkende planleggingsprosess. Og kanskje er mangelen på engasjementet for stedets utvikling den største utfordringen for

---

norske småsteder fremover, mer enn de tradisjonelle problemene med fraflytting og mangel på lokale arbeidsplasser?

1.3.2 Borgerinvolvering, historiske forudsætninger for lokal medindflydelse samt stedsidentiteter.

v/ Per Fischer, VIA University College

Et vigtigt spørgsmål i forbindelse med kommunalreformen i 2007 i Danmark var, i hvilket omfang det var muligt at opretholde den lokale medindflydelse med hensyn til landdistriktsudvikling. Borgerinvolvering på landet har siden midten af 1800-taller har været en bærende del i det danske demokrati og i den danske selvforståelse. Ikke kun med den seneste kommunalreform, men også med den i 1970 skete der en forskudning af «demokratiets centrum» fra land til by. Siden er landdistrikterne, og nogle mere end andre, ikke alene kommet under demokratisk pres, men også et økonomisk og kulturelt.

Borgerinvolvering; hvorfor og hvordan, er dermed et centrale spørgsmål, når det handler om landdistriktsudvikling .

Undersøgelser af borgernes deltagelse i LISA-aktiviteter i de to danske kommuner viser, at man her benytter sig af A(sset) B(ased) C(ommunity) D(velopment)-modellen. Her sættes der fokus på de ressourcer, der er indbygget i stedets sociale relationer, og som de kommer udtryk gennem formelle og uformelle netværk. Grundtænkningen bag modellen er, at den er deltagerstyret, og at borgerne godt selv kan administrere processen. Modellen bygger på en deliberativ demokratiopfattelse og på en konstruktivistisk tilgang.

Ulemperne ved modellen, som ikke synes at passe ind i alle udviklingsprocesser, er, at den kan virke ekskluderende over for de befolkningsgrupper, som ikke behersker kommunikationen og den arena, som processen udspilles i. Sproget, og det at skabe meninger og betydninger, bliver meget centrale elementer i modellen. Her er tale om kompetencer, som ikke alle besidder. Processen kan skabe eller bygge videre på et lokalt kulturbærende oligarki. Modellen kan være en fordel set fra

---

planlæggeren, da den kan skabe resultater på kort tid og ikke kan synes at rumme konflikter.

Sammen med borgerinvolvering i LISA-regi er der fokuseret på de historiske forudsætninger for det «landlige» demokrati. Den danske selvforståelse på dette område er meget udtalt og et vigtigt element for de danskere, der bor i landdistrikterne. Gennem de seneste kommunalreformer er der sket en forskydning af demokratiet fra land mod by og fra øst mod vest. I den forbindelse ses det på, hvad man kommunalt har gjort for at bevare det lokale demokrati.

1.3.3 Bygdeutvikling som nettverksbygging

v/Roger Normann og Mikaela Vasstrøm, UiA/Agderforskning

Bygdeutvikling er en langsiktig prosess med både geografiske, økonomiske og sosiokulturelle perspektiver som i mer eller mindre grad er påvirkelige. Hvorfor lykkes noen steder bedre enn andre med sine bygdeutviklingsprosjekter, selv om de i utgangspunktet har samme type utfordringer? Selve organiseringen av et bygdeutviklingsprosjekt er et element som i høy grad er påvirkelig, også på kort sikt. Prosjektets styring og organisering har innflytelse på hvem som involveres, hvordan det kommuniseres mellom aktører, og dermed på lengere sikt hvilke relasjoner som etableres. Prosjektstyring og organisering har med andre ord innflytelse på hvilke sosiale nettverk som etableres. I et bygdeutviklingsprosjekt kan etablering av nettverk med aktører med ulike bakgrunner skape tilgang til ressurser som bygden eller utviklingsaktøren ellers ikke hadde tilgang til; f.eks. kunnskap, kompetanse eller økonomiske midler. Å undersøke organisering, styring og nettverksutvikling i et bygdeutviklingsprosjekt kan gi innsikt i kvaliteten og holdbarheten av bygdeutviklingen på et sted i et lengre perspektiv, og gi innspill til hvordan nye prosjekter kan organiseres.

1.3.4 Attraktivitet och innovativa dialogtor

v/Mikael Jonasson Högskolan i Halmstad

Attraktivt boende i landsbygden

Forskningsrapporten har i den svenska gruppen utgått från frågor som rör metoder för att hantera frågor som rör attraktivitet i landsbygd. Attraktivitet

---

är kopplat till faktorer som försvårar utvecklingen av landsbygden, t ex en vikande service, sämre transporter, utflyttning samt brister i kompetensförsörjning till företag. Forskningen visar på kunskaper om vad som kännetecknar attraktivt boende i landsbygd, samt hur attraktivitet skapas genom marknadsföring av platser, och hur attraktivitet beskrivs i populärmediala sammanhang. Delprojektet med innovativa dialogtytor har handlat om metoder för att öka attraktiviteten i boendet med fokus på lokala krafter i landsbygden, för att på så sätt öka inflyttningen. Dessa metoder har utgått från att iscensätta innovativa dialogtytor med hjälp av vertikalt organiserade kompetenser, i syfte att hitta lösningar på komplexa problem förknippade med rurala kontexter, så kallade ”wicked problems”. Forskningen visar att skapandet av innovativa dialogtytor, tillsammans med kunskaper om vad attraktivt boende i landsbygden är, kan utgöra viktiga metodkomponenter som kan användas för att utveckla landsbygden i Skandinavien.

---

2 Dialogseminaret

Dialogseminar
Forskning og praksis i LISA

København 8. februar kl. 8.30 -16
Skov og Landskap, Rolighedsvej 23, Felleshuset, Von Langen

Roger Normann, Hans Kjetil Lysgård, Jørn Cruickshank & Mikaela
Vasstrøm v/ Agderforskning/UiA
Per Fischer v/VIA university college
Mikael Jonasson v/Høgskolan i Halmstad

Dialogseminaret mellom forskere og praktikere ble arrangert i februar 2012 i København. Seminaret ble arrangert for å formidle forskningsperspektiver og funn fra prosjektet til de kommunale og regionale partnerne, og herigjennom skape refleksjon og diskusjon om hvordan forskningen kan forstås i et praktisk utviklingsperspektiv. Dialogseminaret forsøkte derved at skape en «grenseoverskridende» refleksjon (i dobbeltforstand) om prosjektet gjennom en diskusjon av teoretiske perspektiver og de praktiske erfaringer i LISA.

Dialogseminaret hadde 22 deltakere fra kommuner og regioner i Danmark, Sverige og Norge.

PROGRAM

- 8.30 Velkommen, program og formål med seminaret
- 8.45 Hvordan skape engasjement for bygdeutvikling? v/ Jørn Cruickshank og Hans Kjetil Lysgaard, Agderforskning/UIA
- 9.20 Spørsmål og diskusjon:
- 9.40 Kaffepause
- 9.55 Borgerinvolvering, Demokratisprosesser og Stedsidentiteter v/ Per Fischer VIA University College
- 10.30 Spørsmål og Diskusjon
- 10.50 Overordnet diskusjon: Lokal utvikling og identitet – forskning og praksis
- 11.15 Lunsj i kantinen (alle betaler sin egen mat – husk danske kroner!)
- 12.15 Kompetansegrupper, Boende, og attraktivitet Mikael Jonasson, Høgskolen i Halmstad
- 12.50 Spørsmål og Diskusjon
- 13.10 Sosiale nettverk i bygdeutviklingsprosjekter v/ Roger Normann og Mikaela Vasström, Agderforskning/UIA
- 13.45 Spørsmål og Diskusjon
- 14.05 Kaffepause
- 14.20 Overordnet diskusjon: Å organisere sosiale relasjoner i utviklingsprosjekter – i forskning og praksis
- 14.45 Hva er forskning i praksis? Diskusjon om forskningens rolle i praktiske utviklingsprosjekter
- 15.30 Veien videre og Avslutning.

Programmet for dialogseminaret var oppbygget av fire ulike forskningspresentasjoner som hver var etterfulgt av en refleksjon og diskusjon, samt en avsluttende generell diskusjon om forskningen i praksis. De følgende avsnitt oppsummerer dialogseminaret.

2.1 Hvordan skape engasjement for bygdeutvikling?

v/ Jørn Cruickshank og Hans Kjetil Lysgård, Universitet i Agder/Agderforskning, Norge

I forskningsdelen av LISA prosjektet har vi fulgt utviklingsprosessen i de ulike kommunene i Norge, Sverige og Danmark. Vår observasjon av de ulike prosessene viser at det er et stort mangfold i tilnæringsmåter til bygdeutvikling. Ett felles trekk er imidlertid tydelig i alle kommunene – *deltakelse* og *mobilisering* av lokale ressurser står sentralt. Hvordan kommunene tilnærmer seg og forholder seg aktivt til deltakelse og mobilisering blir derfor viktig.

I refleksjonen over de ulike måtene aktørene i LISA-prosjektet har arbeidet med mobilisering på, mener vi det kan være nyttig å tenke seg at mobilisering i seg selv for så vidt kan være positivt, men at en også kan tenke seg at det involvere lokalbefolkningen først og fremst er fruktbart *sett i forhold til* hvilken type prosess en i utgangspunktet tenker seg at en er med

---

på å initiere. Tenker en at stedsutvikling er en form for rasjonell planlegging eller forestiller man seg at en bedriver en form for kommunikativ handling? Tenker en stedsutvikling som noe som primært skal hindre at engasjementet for det enkelte steds skjebne skal gå tapt? I stedet for å starte ut med å spørre hva mobiliseringen har bidratt til, kan en altså spørre seg hvilken type prosess mobiliseringen skal inngå i, hva engasjementet skal brukes til.

Hvordan skape engasjement?

Hva skal engasjementet brukes til?

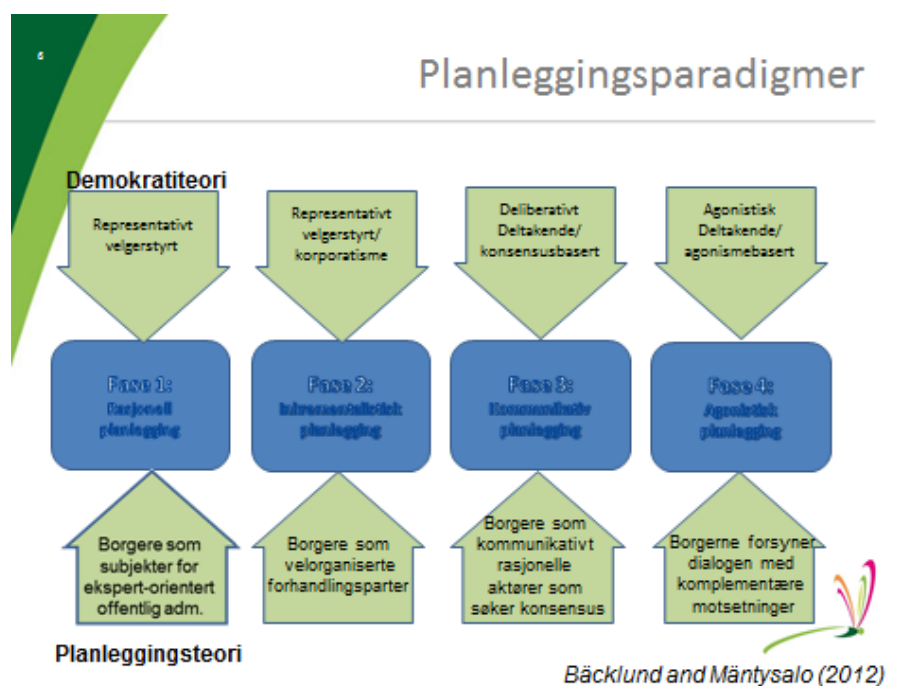
1. Bedre kunnskap om situasjonen og større oppslutning om lokal plan?
2. Stimulere til økt interesse og økt kapasitet for lokal egenutvikling (institusjonell kapital)?
3. Engasjementet for bygdas utvikling er det endelige målet. Hindrer at stedsutviklingen ekskluderer synspunkt og grupper

Ulike teoretiske retninger har dominert planleggingstenkningen i vestlige land etter andre verdenskrig, med hegemoniet til den rasjonelle og instrumentelle planleggingen i den første etterkrigstiden. For å etter hvert gjøre planleggingen mer sensitiv i forhold til kontekst ble den inkrementelle planleggingen et supplement, en form for planlegging som åpnet for i større grad å inkludere de menneskene en planlegger for i prosessen med å utvikle både målsettinger og midler.

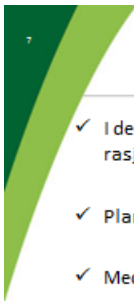
Den kommunikative planleggingen fra 1990-tallet har et grunnleggende annerledes utgangspunkt enn den rasjonelle. Det overordnede målet er ikke å utvikle bedre planer, å håndtere samfunnets kompleksitet gjennom å

planlegge bedre ved hjelp av kunnskap om årsak og virkning, men å utvikle enighet gjennom bedre kommunikasjon. Denne formen for planlegging har om ikke erstattet den rasjonelle, så i hvert fall avskaffet den rasjonelle planleggingens monopol. Til slutt har agonistisk planlegging i de senere år vokst frem som et mulig svar på kritikken mot den kommunikative planleggingens overdrevne tro på at det mulig og ønskelig å oppnå konsensus.

I LISA-prosjektet finner vi spor av alle disse formene for planlegging, men fordi de altså springer ut av svært ulike syn på hensikten med planleggingsprosessen/ stedsutviklingen, mener vi det er nyttig å reflektere over hvilken av disse tilnærmingene som har vært det overordnede målet med stedsutviklingen i LISA-prosjektet. Det vi mener å kunne observere da er at en primært i LISA-prosjektet har tilnærmet seg stedsutviklingen og mobilisering som en form for kommunikativ handling, altså med formål å utvikle konsensus og en økt lokal selvhjelps-kapasitet. Dette betyr ikke at en ikke kan forstå LISA-prosjektet også som en form for rasjonell planlegging:

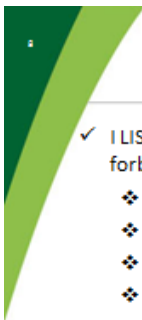

7

Medvirkning i rasjonell planlegging

- ✓ I den dominerende kommunale planlegging råder den instrumentelle og rasjonelle rasjonalitet.
- ✓ Planlegger utvikler ideelt sett planer på oppdrag fra de folkevalgte.
- ✓ Medvirkningens og mobiliseringens formål:
  - økt kunnskap om situasjonen/ effekt av tiltak/ årsak-virkning
  - skape aksept for tiltak
  - de berørte skal høres
- ✓ Samfunnsutvikling skjer gjennom plan og det representative demokrati

8

Medvirkning i rasjonell planlegging

- ✓ I LISA: Mobilisering ser delvis ut til å ha hatt en funksjon som en forbedring av instrumentell planlegging.
  - ❖ Ny kunnskap om situasjonen,
  - ❖ bevisstgjøring om mål,
  - ❖ ferdigheter i planlegging og
  - ❖ legitimitet for tiltak
- ✓ Gjenstår å se om dette blir en engangshendelse eller
  - om arbeidet som er gjort i LISA får effekt på fremtidig kommuneplanarbeid (Kommunedelplaner?)
  - og tiltakene i utviklingsplanen blir gjennomført

Primært mener vi likevel at medvirkning i LISA-prosessen kan karakteriseres som et bidrag inn i en form for kommunikativ planlegging:

Medvirkning i kommunikativ planlegging

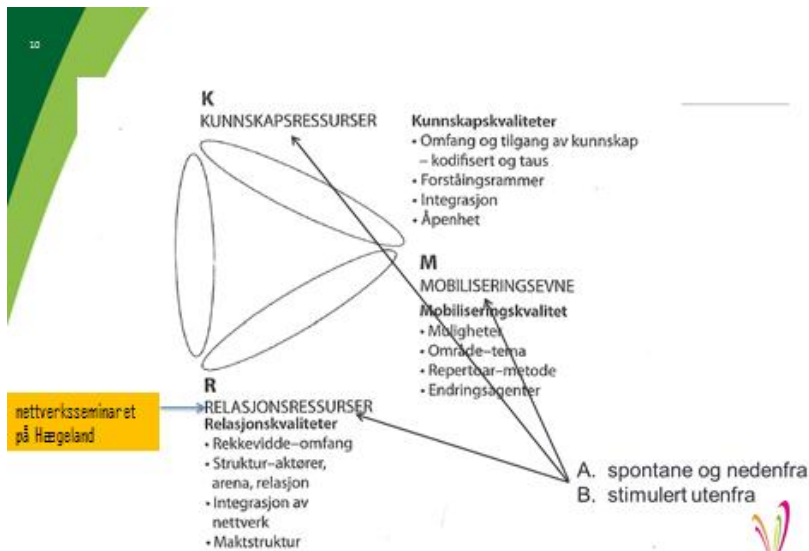
- Samfunnsutvikling gjennom kommunikasjon
- Ikke representativt, men deltakende demokrati
- «Reparere» skadene på lokal stedsutviklingskapasitet
- Bidra til at det utvikles en bedre form for samfunnsutvikling
- Supplerer den instrumentelle rasjonaliteten.
- Medvirkning et virkemiddel i prosessen med å skape institusjonell kapital

Hensikten er altså å utvikle enighet lokalt om målsettinger og tiltak, men også å styrke den institusjonelle kapitalen, den enkelte bygds evne til selv å forstå sine utfordringer og gjøre noe ved de. I de norske bygdene vil dette si at en revitaliseres noe av den lokale handlingskapasiteten som ble svekket av

- kommunesammenslåingene i 1967, som gjorde tidligere autonome tettsteder til utkanter i større kommuner
- den stadig økende sektoreringen som den rasjonelle planleggingen representerte gjennom utbyggingen av velferdsstaten, som altså medførte at det territorielle perspektivet og de horisontale koplingene på hvert enkelt sted i mindre grad ble italesatt

I Patsy Healey sin planleggingsteori skal den institusjonelle kapitalen styrkes gjennom at det spontant eller utenifra stimuleres til å øke kunnskaps- og relasjonsressursene, for derigjennom å bedre mobiliseringsevnen. Det er et mål at en gjennom slike kommunikative prosesser skal utvikle konsensus og at denne konsensus vil representere en ny diskurs, en ny måte å forstå og utvikle samfunnet på.

Figur 7.2: Dimensjonene til og utvikling av institusjonell kapital (Healey et al. 1999).

Dette perspektivet på hva stedsutvikling egentlig handler om finner vi mange eksempler på i LISA-prosjektet.

Kommunikativ planlegging på Engesland

Utviklingsplan for Engesland

Man erkjente at den viktigste drivkraften til å oppnå dette finnes lokalt, det vil si at **engasjement fra bygdefolket** selv var den viktigste forutsetning for å lykkes.

Man måtte skape en **mobilisering lokalt** for bygda og bygdas positive utvikling. Her måtte **ressursene** som finnes i bygdesamfunnet fullt ut **utnyttes**; ressursene til enkeltpersoner, eksisterende næringsvirksomheter og organisasjoner, frivillige lag og foreninger osv.

Det treårige nordiske bygdeutviklingsprosjektet LISA, Landsbygdsutvikling i Skandinavia, gir store muligheter til å vesentlig forsterke denne innsatsen og gir samtidig arbeidet **nye dimensjoner**.

Prosjektet gir økte ressurser til **læring og kompetanseutvikling**.

Gjennom at målene for LISA-prosjektet er definert i utgangspunktet, det skal satses på attraktivitet, tilflytting, næringsutvikling og turisme, er det allerede lagt føringer på hva den konsensussøkende prosessen skal handle om. I produksjon av utviklingsplaner ligger det i tillegg en føring om å bli enige om overordnede mål for stedets utvikling. I arbeidet med sentrumsplaner ble det også etterhvert slik at utviklingen av et attraktivt og tett sentrum ble løftet frem på bekostning av alternative perspektiver på stedets romlige kvaliteter. Samtidig som disse prosessene har satt i gang en dialog og utviklet konkrete prosjekter som møter et lokalt behov, er det mulig å kritisere/ analysere denne formen for planlegging på samme måte som kommunikativ planlegging generelt har vært gjenstand for kritikk og videreutvikling.

Medvirkning i kommunikativ planlegging

Primært har mobiliseringen i LISA bidratt inn i en konsensussøkende prosess

- folkemøter (12)
- arbeidsgrupper (13)
- sentrumsplaner (4)

Ser ut til å ha «satt i gang noe» i bygdene som kan bli en mer varig lokal mobiliseringsevne

Fallgruver:

- Mobiliseringen blir en engangshendelse som ikke omgjøres til institusjonell kapital
- Har man klart å skape en mer varig interesse for stedsutviklingen?
- Føler flertallet av lokalbefolkningen at stedsutviklingen angår dem?
- Er alternative stedsforståelser ekskludert, enten underveis eller i prosjektbeskrivelsen?

Kommunikativ planlegging-kritikk

En fare for at man i søken etter konsensus snevrer inn stedsutviklingsprosessen → den oppleves irrelevant for mange.

Konfliktløsning nok?

Overflatisk enighet eller frustrasjon

Hva om aktørene er uenige om hvorvidt vi har et problem i utgangspunktet?

Konsensus betyr med andre ord ikke grunnleggende enighet.

Svakheten med kommunikativ planlegging er dens betoning av viktigheten (og muligheten) av å oppnå konsensus. En risikerer dermed å skape en prosess som i for liten grad engasjerer lokalbefolkningen. Dette fordi det alltid vil være ulike syn på hvordan stedet bør utvikle seg, og det er heller ikke noe problem.

Det er her agonistisk planlegging bringer inn, om ikke en ferdig utviklet metode så i hvert fall et annet perspektiv på hensikten med å skape engasjement. Engasjement er i agonistisk planlegging det overordnede målet, og ikke et middel for å skape en bedre form for samfunnsutvikling. Den agonistiske tilnærmingen stiller seg kritisk til en form for planlegging som både i utgangspunktet og underveis bidrar til å snevre inn og fremmedgjøre utviklingsprosessen fra lokale aktørers forståelse av stedet. I stedet for å i utgangspunktet bestemme seg for målene med stedsutviklingen bør en altså bestrebe seg på å gripe og sørge for at lokale diskurser inkluderes i prosessen.

Agonistisk planlegging

Hva om fraflytting, manglende næringsutvikling eller manglende attraktivitet sett utenfra ikke er de største truslene for disse stedene?

Hva om den største trusselen er tap av lidenskap for stedets utvikling?

Da er den viktigste oppgaven å skape lidenskap for stedet.

Men hva om det å skape konsensus ikke er den eneste riktige veien å gå?

*

*trusel= hot

Agonistisk planlegging forholder seg altså til lokale motsetninger på en annen måte enn den kommunikative:

Agonistisk planlegging

Informant 1: Langt fra alle er "meningsberettiget"----les -småkongevalde. Mange av oss mener vi ikke må sage av den greina vi sitter på--nemlig ødelegge vårt fremste aktiva- vår vakre nære natur. Eksempel på dette er at det ville være svært ødeleggende visuelt å anlegge campingplass sentrumsnært.

Informant 2: Jeg mener de fleste ser positivt på en etablering av campingplass i bygda ved kirkekilen hvor dette nettopp kan være med på å styrke en bygdeutvikling.

Utviklingsplanen:

Tiltak: Legge til rette for bobilparkering nær fjorden

Konsensus-modellen: Planen skal virke samlende i bygda (oppslutning om felles mål).

Agonisme: Utnytte engasjementet som bringer fram konfliktene. Ikke ta livet av engasjementet ved å fortrenge mindretallet fra stedsutviklingsprosessen

Hensikten med å mobilisere blir derfor også annerledes.

16

Konsensus versus agonisme

Hvorfor mobilisere?

For å unngå svakhetene i konsensus-modellen bør man være nysgjerrige på drivkreftene bak de konflikter som oppstår.

Disse drivkreftene er verdifulle i byggingen av et sterkt sivilisert samfunn.

Mobilisere på en slik måte at lokalbefolkningen kan snakke med lidenskap om de tingene som opptar dem.

Problemstillingen kan ikke være gitt i utgangspunktet, og målet kan heller ikke være å kvitte seg med motstand.

Hvordan få «tak på» ulike lokale meningssystemer da?

1. Godt designet medvirkningsprosess
2. Forskning som søker å avdekke ulike meningssystemer:

20

Oppsummert

Hva skal engasjementet brukes til? Kommer an på om du bedriver

1. Rasjonell planlegging
2. Kommunikativ planlegging
3. Agonistisk planlegging

Hvordan man skal mobiliserer eller hvordan forskning anvendes i stedsutviklingen avhenger av hvordan man tilnærmer seg stedsutvikling

Det er i den agonistiske tilnærmingen viktig å respektere de lokale fortolkningsrammer, de handlings- og tankeskjema som strukturerer hvordan aktørene tilnærmer seg, opplever og knytter seg til stedet. Dette kan oppnås gjennom måten en inkluderer lokale aktører i planleggingsprosessen, hvor åpen en er for ulike stedsforståelser i mobiliseringsprosessen. Slike lokale diskurser kan imidlertid også søkes innfanget gjennom en forskningsprosess

som nettopp sikter seg inn på å få innsikt i hvordan aktørene forstår stedet. Forskerne i LISA-prosjektet har som en av aktivitetene forsøkt å avdekke lokale diskurser i de fire norske bygdene (Evje unntatt):

2

Hovedfunn 1

To diskurser

Innsamling av empiri:

- gruppeintervjuer,
- gjennomlesing av aviser og bygdebøker samt
- observasjoner av og dokumentstudier av LISA-prosessen

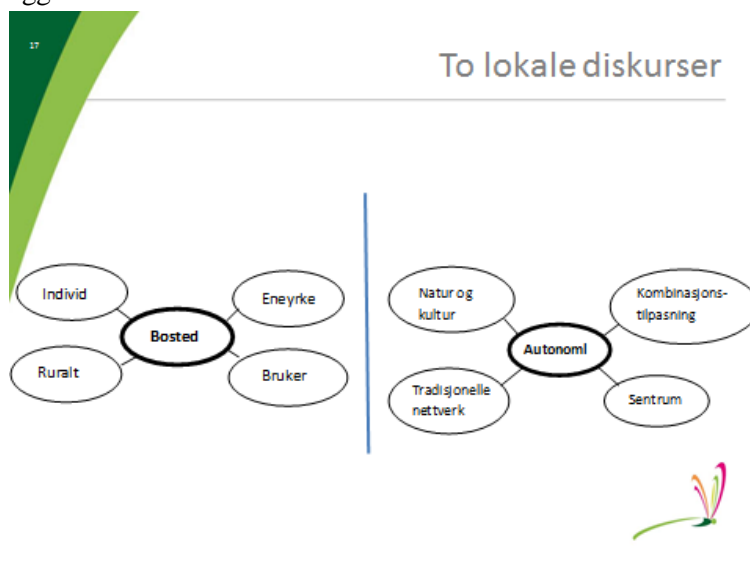
Avdekket to helt ulike måter å tenke og handle på i de fire LISA-bygdene.

- en tradisjonell autonomi-diskurs og
- en mer moderne bosteds-diskurs.

Kunnskapen om disse er verdifull i arbeidet med stedsutvikling

Det som ble tydelig var at disse stedene gjøres meningsfulle på to grunnleggende ulike måter.

For det første ser vi en utvikling i retning av bo- og rekreasjonssteder hvor en viderefører bildet av den rurale idyll og der verdiskapning primært skjer i form av pendling eller offentlige arbeidsplasser.

Bosted

Bosted	Rekreasjon og fritid, boligområder, pendling
Individ	Innlemmet i staten, ikke familie eller lokalsamfunn
Bruker/ konsument	sektorisert utvikling, infrastruktur og tjenestetilbud, klientrelasjon
Eneyrketilpasning	Lønnsarbeider eller karriærebunden livsform
Ruralt	Rural idyll eller "bygdedyret"

Samtidig vedlikeholdes ideen om disse stedene som moderne sentra og som en delvis autonome kulturelle og økonomiske enhet som hører til det folket som har vokst opp eller har bodd der lenge.

Autonomi

Autonomi	Lokale ressurser, utvikling innenfra, bygda som samfunnsform
Sentrum	Herredssete, sentralskole, stedsidentiteten
Kombinasjonstilpasning	Selvtendighetslivsform, bofasthet overordnet
Tradisjonelle nettverk	Gamle familier, gjensidige relasjoner mellom "hele" personer
Natur og kultur	Menneske og natur er den verdiskapende enhet

De to diskursene lever ved siden av hverandre og begge danner utgangspunkt for lokalbefolkningens ulike identitetsprosjekter. De representerer ulike tilnærminger, men utgjør for øvrig fredelige forskjeller, hvor alle passer sitt eget, det vil si at vi gjør ting forskjellig, men ellers uten gjensidig innblanding. Dette gjør at de to diskursene ikke er lett synlige, verken for utenforstående eller for de aktørene som identifiserer seg med og

---

produserer dem. Dekonstruksjon av diskursene blir derfor et viktig kunnskapsgrunnlag og utgangspunkt for refleksjon inn i lokale stedsutviklingsprosesser. Spennende forskningsspørsmål i forlengelsen av dette er:

- På hvilken måte har LISA-prosjektet virket inn på spillet mellom disse to diskursene?
- Er en blitt forsterket til fordel for den andre?
- Er de to diskursene forsøkt omgjort til en diskurs, gjennom at det nå skal snakkes om stedene som ett sted, med entydige målsettinger og kvaliteter?
- Har i tilfelle dette forsøket på å omgjøre motstand til konsensus lyktes?

Denne forskningen har altså på den ene siden søkt å skape refleksjon omkring hvilken type stedsutvikling LISA-prosjektet har praktisert, hva som har vært det overordnede målet med prosjektet. Vi mener hensikten først og fremst ser ut til å ha vært å styrke den institusjonelle kapitalen i den enkelte bygd og at mobiliseringen som har foregått også må forstås inn i et slikt prosjekt. På den annen side har vi søkt å avdekke noen lokale tenke- og handlingsskjema som vi mener gir oss et inntak til å komme nærmere på de tingene som opptar lokalbefolkningen enn det en risikerer hvis en i for stor grad bestemmer seg i utgangspunktet for hva som er problemer og målsettinger. I en videreutvikling av diskursanalysen, i en analyse av spillet mellom de to diskursene er det et mål for oss også å vise hvordan LISA-prosjektet påvirker den lokale meningsdanningen.

2.2 Borgerinvolvering og demokratiprocesser, historiske forudsætninger samt stedsidentiteter.

v/ Per Fircher, VIA University College, Danmark

Her vil primært blive præsenteret to af de tre forskningsområde, som VIA har arbejdet med. De to første præsentationer hænger tæt sammen. Stedsidentitetsanalysen vil kun ganske kort blive omtalt, da den medio maj vil blive fremlagt, som en særlig rapport.

1.5.1 Borgerinvolvering og demokratiprocesser

I Danmark er der siden kommunalreformen i 2007 kommet en del analyser af, hvordan og med hvilke resultater borgerne i landdistrikter har deltaget i udviklingsprojekter. Når de er kommet i forbindelse med reformen, hænger det sammen med det forhold, at der med reformen og de større kommuner er blevet skabt større afstand mellem borger og politiker. Formålet med disse undersøgelser har været at se finde frem en ”best practice”. Flere af analyserne er eksempler på, hvordan man ikke skal gøre det, hvis man vil involvere bestemte grupper. Desværre er de danske analyser ikke foretaget i det, vi officiel kalder Udkantsdanmark, og dermed i områder, hvor man på alle områder er under et voldsomt pres for sit fortsatte eksistens. I LISA-projektet har VIA haft mulighed for at observere, hvordan de to danske kommuner, Skive og Norddjurs, har valgt at involvere sine borgere i udviklingsprocesser

til LISA. Der er tale om en række observationer ved borgermøder, arbejdsgruppemøder m.m.

Inden en proces med borgerdeltagelse sættes i gang, er der nogle centrale spørgsmål, man må stille sig, om hvorfor man gør det her, og hvilke begreber, man anvender, om det man gør. Resultatet af den måde man har valgt at involvere sine borgere på, afhænger af den måde, hvor på man forstå hele processen. Der kan være flere tilgange til borgerinvolvering eller borgerinddragelse.

Borgerinvolvering og demokratiprocesser

- Hvilke begreber vælgers for borgernes "involvering"(neutralt?)
  - Har betydning for processen og resultatet
- **Borgerinddragelse:** Er initieret af den offentlige forvaltning: Top - down
- **Borgerdeltagelse:** Er på borgernes eget initiativ: Bottom - up
- **Borgerindflydelse:** Er resultatet af inddragelse eller deltagelse
- **Resultatet, som kan være processen eller /og "produktet", kan først måles senere**
- **Beslutnings- eller deltagerdemokrati eller begge dele**

De mest anvendte tilgange til borgerinvolvering er enten legitimeringen, hvor kommunen har brug for at retfærdiggøre en transformation af magten til borgerne, eller input- og outputeffekten, hvor der fokuseres på enten beslutningsprocesserne eller løsningerne. Det er ofte den ene eller den anden effekt, som tillægges værdi.

Input- og output-legitimering

- **Legitimering** er den retfærdighed, hvormed magt transformeres til lovlige og anerkendende beslutninger
- I stedet for relevant at tale om input- og output-effekten eller værdien
- **Input-effekten**
  - Government by the people
  - Fokuserer på beslutningsprocessen bag beslutningen samt måden beslutningen er taget på
  - Her ligger empowerment tilgangen
- **Output-effekten**
  - Government for the people
  - Evnen til at levere løsninger svarende til borgernes behov
  - Løsningen kan objektivt retfærdiggøres for alle borgere

I de cases, som VIA har undersøgt, har der fundet stor grad af åbenhed sted i forbindelse med mobilisering af borgerne. Der kan spores forskelle i de to

---

kommuners erfaringer med mobilisering og måder at mobilisere på. Skive har i højere grad bygget på allerede etablerede og mere afgrænsede sammenhænge, mens Norddjurs har valgt at indkalde bredere og mere åbent gennem f.eks. medierne. Generelt for begge kommuner kan det konkluderes, at de har valgt at anvende forskellige nuancer af ABCD-modellen:

16

Hvad er meningen!!
Hvorfor involvere borgere i lændistriksudvikling?

ABCD-Modellen

- **A(sset) B(ased) C(ommunity) D(evelopment)**
- **Anvendt i Skive og Norddjurs**
- **Fokus på ressourcer indbygget i sociale relationer**
- **Udtrykkes i formelle og uformelle netværk**
- **Deltagerstyrede udviklingsprocesser**
- **Opbygning eller realisering af socialkapital**
- **Anerkendende tilgang og ikke i problemer**
- **Kort og godt: Borgerne kan selv – driver selv processen ledet af en projektleder**
- **Deliberativt demokrati og socialkonstruktivisme**

ABCD-modellen har sine klare styrker, som primært ligger i, at man med modellen er temmelig sikker på at opnå resultater i form af igangsætning af konkrete projektaktiviteter. Gruppen, som f.eks. Skive har indkaldt, har erfaring med udviklings- og projektarbejde og den har været i stand til gennem en effektiv ledelse eller tilstedeværelse af ”ildsjæle” at styre processen frem mod konkrete mål. De kommunale planlægger vil almindeligvis i sådanne situationer fungere som vejlednings- og støttegruppe og ikke som indpiskere eller procesvejledere. processen. ABCD-modellen er arbejdsmæssig effektiv og den er tidsbesvarende, idet der ikke er langt fra tanke til resultater

Anvendelsen af denne model kan føre nogle negative aspekter med sig set i forhold til en demokratiopfattelse. Det kan siges, at modellen kan være ekskluderende i forhold til grupper eller måske i forhold det store flertal af den befolkning, som projektet vedrører. Modellen kan være med til at skabe

---

en lokal kulturbærende elite og give den magt. En i forvejen eksisterende elite kan få udbygget sin position. De, som mester kommunikationen eller behersker arenaen for kommunikationen, er også de, som har magten. Modellen kan føre det med sig, at de kulturbærende også bliver de identetsbærende for hele stedet. Spørgsmålet bliver også, i hvilket omfang, de repræsenterer stedet.

17

Hvad er meningen!!
Hvorfor involvere borgere i länddistriktudvikling?

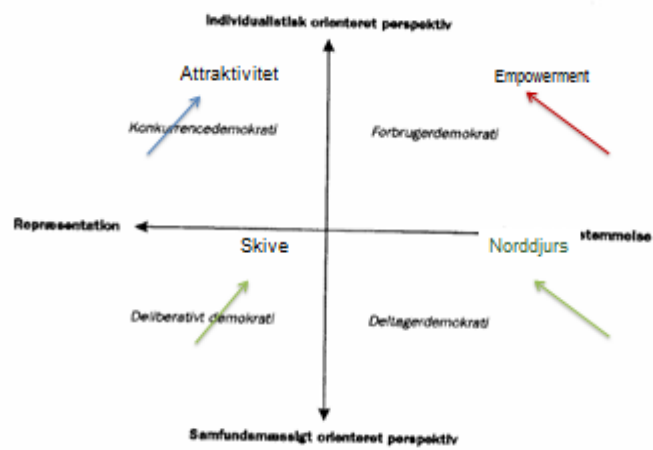
Hvor er risikoen ved ABCD-modellen – Hvornår skabes et oligarki

- Når deltagelsen baseres på de ressourcestærke og er afhængig af disse effektivitet
- Når de ressourcestærke repræsenterer et mindretal
- Mange røster bliver ikke hørt
- Når det ikke vides om de ressourcestærke er i overensstemmelse med landsbyen
- Konsekvensen er at få bliver kultur- og identitetsbærende
- Spørgsmål om output-effekten kan retfærdiggøres
- Skaber modellen eksklusion og ikke inklusion?
- Modellen er generelt effektiv, da den giver "resultater"

I forbindelse med borgernes deltagelse i udviklingsprojekter eller udarbejdelse af lokalplaner kan der være forskellige demokratiforståelser i spil. Det skal bemærkes, at der kan være tale om nogle dynamiske processer, hvor projekter bevæger sig rundt i modellen. På trods af de danske kommuners placering i modellen, kan der i LISA-projektet ses en generel tendens til, at udviklingen går imod et konkurrencedemokrati, som følge af at et af nøgleordene i LISA har været attraktivitet. Inden for og mellem kommunerne opstår der konkurrence om at skabe attraktive bosteder. Spørgsmålet i denne sammenhæng er, hvem der kommer til at definere attraktiviteten.

Borgerinvolvering og demokratiprocesser

1.5. 2: Historiske forudsætning for borgerdeltagelse

Gennem de senere år er der i Danmark set en tendens til en retraditionalisering og idyllisering af forholdene på landet. Denne forekommer at hænge sammen med forsøget på at skabe attraktive bosteder i landområder. De ”gamle” værdier vi forbinder med at bo på landet, bliver det, der skal sælge.

Det er landet, som vi gerne vil se det, vi konstruerer. Den dominerende fortælling om, hvordan det «virkelig» var på landet, stammer i Danmark fra 1950'erne og fra den periode, hvor landet startede en transformationsproces fra bondesamfund til industrisamfund. Frygten for de nye tider skabte en idyllisering, som kom til udtryk gennem nogle meget populære spillefilm. I disse blev den gamle bondekultur fastholdt i et meget stiliseret og endimensionalt billede. Her var en enkel og kendt verden, man kunne forholde sig til midt i voldsomme forandringsprocesser og verdenskrise.

Flytter man i dag på landet, har man givetvis klare forventninger om at blive involveret i beslutningsprocesser, som vedrører ens liv det sted man bor. I den sammenhæng er der tale om mere end blot en idyllisering. I Danmark har det lokale demokrati på landet spillet en stor rolle for etableringen og udviklingen af det nationale demokrati. De folkebevægelser på landet i midten af 1800-tallet blev afgørende for demokratiforståelsen i Danmark.

Gruppen af selvejende middelklassebønder blev demokratibærende:

21

Landdistriktsudvikling set i danske perspektiv
Hvad er udvikling, hvor findes den, og hvordan skabes den?

Den administrative inddeling af Danmark omkring 1840-1970

- Lokalt selvstyre blev indført i 1841
  - Demokratiet blev indført i 1849!
- Fattigdistrikterne blev til sognekommuner
- I 1842 fandtes 1021 sognekommuner – blev senere til 1100
- Hertil kom ca. købstadskommuner
- Hvert sognekommune fik et sogneforstanderskab
  - Præst og jordejere var fødte medlemmer
  - 4 til 9 medlemmer blev valgt for 6 år – strenge valgbetingelser
- Sognekommunernes indflydelse var meget begrænset
- Sognekommunernes administration var underlagt amterne
- Betegnelsen "sognet" bruges fortsat på landet til at identificere et områdes og dets indbyggere

Allerede inden demokratiet i Danmark blev indført med Grundloven i 1849, var der på landet blevet etableret lokalt selvstyre i 1841. I dette år blev sognene den administrative enhed på landet. Til sognerådet var der valg, men dog med klare begrænsninger i hvem der kunne stemme og hvem der kunne vælges.. I dag omtales sognene fortsat lokal, når man skal afgrænse sit lokalsamfund.

21

Landdistriktsudvikling set i danske perspektiv
Hvad er udvikling, hvor findes den, og hvordan skabes den?

Den administrative inddeling af Danmark omkring 1840-1970

- Lokalt selvstyre blev indført i 1841
  - Demokratiet blev indført i 1849!
- Fattigdistrikterne blev til sognekommuner
- I 1842 fandtes 1021 sognekommuner – blev senere til 1100
- Hertil kom ca. købstadskommuner
- Hvert sognekommune fik et sogneforstanderskab
  - Præst og jordejere var fødte medlemmer
  - 4 til 9 medlemmer blev valgt for 6 år – strenge valgbetingelser
- Sognekommunernes indflydelse var meget begrænset
- Sognekommunernes administration var underlagt amterne
- Betegnelsen "sognet" bruges fortsat på landet til at identificere et områdes og dets indbyggere

---

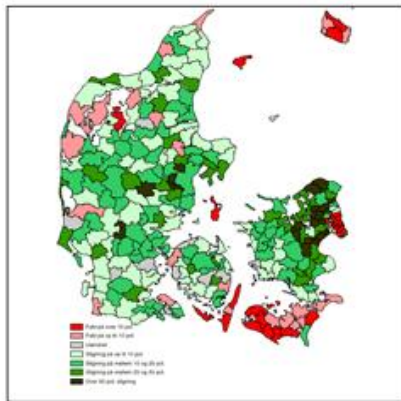
Hvor mange sogne der var i det, der i dag er Skive kommune, giver følgende kort et godt billede af. Afstanden mellem politiker og borger var dengang ikke lang. Det afhæng naturligvis af, hvem man var.

Den administrative udvikling er gået mod større enheder og kulminerede foreløbig med kommunal reformen i 2007. Fra sognene, hvor politikerne var tæt på borgerne og til storkommunerne med en vis fysisk afstand fra borger til politiker. Der kan spørges, om borgerinvolvering på landet er blevet en fortælling uden hold i virkeligheden. Måske har det lokale demokrati på landet med sen-moderniteten udviklet sig til det individuelle demokrati eller/og til et konkurrencedemokrati

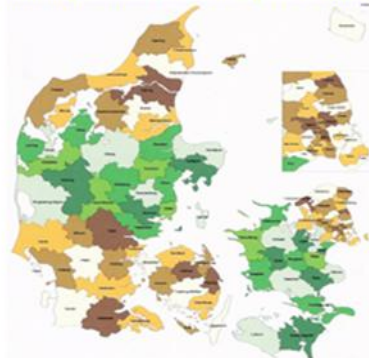
I slutninge af 1950'erne ophørte Danmark med at være et landbrugsland. Beskæftigelsen og produktionen i erhvervet blev overhalet af industrien. Med industrialiseringen fulgte urbaniseringen og en vandring fra land til by. Mange af de mindre byer på landet mistede deres funktioner og udviklingen skete i og omkring de større byer. På trods af industrialiseringen forblev landbokulturen den dominerende – også i de større byer. Transformationen til et industrisamfund blev afspejlet i kommunal reformen i 1970:

**Kommunalreformen i 1970: 1386 købstads- og sognekommuner blev til 275
 Kommuner og 14(13) amter. Forarbejdet blev begyndt i 1958**

I perioden fra 1970 til 2007 fortsatte udviklingen i byerne og afviklingen på landet. Samtidigt blev forskellen mellem den service landkommuner kunne tilbyde markant. Danmark blev skævvredent og vest-øst problematikken synlig. Blandt politikerne blev det sagt, at kommunerne var for små til at løse sine opgaver.

**Kommunalreformen i 2007: Fra 275 kommuner til 98. Amterne nedlægges og
 erstattes af 5 regioner. Regionernes primære opgave er sygehusene**

Formålet med en ny kommunalreform i 2007 blev fremstillet således:

- "Kort sagt er målet med kommunalreformen at skabe et nyt Danmark, hvor en stærk og fremtidsikret offentlig sektor **løser opgaverne med høj kvalitet og så tæt på borgerne som muligt**. Borgerne i Danmark skal opleve en endnu bedre og mere sammenhængende offentlig service".
- Vi skal derfor **fremtids sikre den decentrale offentlige sektor**, som er et særkende for Danmark, ved at skabe bæredygtige enheder med et klart ansvar for at levere velfærdsydelser af høj kvalitet til danskerne.
- Fremtidens større kommuner giver muligheder for en bedre opgaveløsning, hvor flere velfærdsopgaver kan løses i kommunerne. **Med flere opgaver placeret lokalt skal demokratiet styrkes, idet flere politiske beslutninger træffes lokalt."**

(Uddrag af Aftale om strukturreform indgået mellem regeringen og Dansk Folkeparti)

For at kunne bevare det lokale demokrati i den ny kommunal reform og for at tage den udstrakte form for borgermedindflydelse, som fandtes i de gamle kommuner, formulerede Skive kommune et projektdemokrati:

Landdistriktsudvikling set i danske perspektiv
Hvad er udvikling, hvor findes den, og hvordan skabes den?

Citat fra Skive kommunes landdistriktspolitik

Projektdemokrati

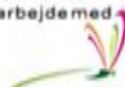
Der er en klart stigende tendens til, at borgere engagerer sig i et bestemt projekt, som optager dem. Og når projektets bæredygtighed er afprøvet, trækker de sig tilbage igen.

Er formålet, at en bred kreds af borgere deltager i det **lokale demokrati**, kan det være en fordel:

- at deltagelse kan ske **uden for de faste rammer**,
- at den enkelte kan deltage **på egen hånd**,
- at det er legitimt at have en meget konkret interesse i forhold til det, der angår én selv og/eller de nærmeste.

Denne form for deltagelse kaldes **projektdemokrati** og understøtter lysten til at tage initiativ til nye projekter, og en positiv spiral kan igangsættes.

For at understøtte arbejdsformen vil landsbyudvalget tage initiativ til en række **uddannelsesforløb**, som kan sikre, at de lokale aktører er rustet til at arbejde med landsbyens udvikling – såvel i form af ideer, planer som projekter.

1.5.3 Stedsidentiteter i Roslev, Lihme, Knäred og Ullared

Hvilke fortællinger konstruerer befolkningen om det sted de bor, hvordan bruges fortællingerne i dagligdagen, hvilke kollektive identiteter tillægges stedet, og hvorfor er det i det hele taget meningsfyldt at udarbejde stedsanalyser? Det er nogle af de spørgsmål, som analysen forsøger at give et svar på.

22

VIA University College

Stedsidentiteter

Findes denne fortælling - og i hvilket omfang?

**Hvem fortæller den og hvordan?
Er den dominerende eller marginaliseret?**

Udarbejdelsen af stedsanalyse synes at være en forudsætning for enhver større satsning af et steds udvikling. Denne form for analyse er en anden tilgang end den mere traditionelle fysiske planlægningsanalyse. Stedsanalysen vil kunne kortlægge forskellige fortællinger og deres indbyrdes relationer, og kan være et vigtigt redskab til at få nye perspektiver frem på stedet.

Stedet er ikke endeligt defineret på forhånd, men bliver det igennem borgernes personlige fortællinger. Gennem fortællinger skabes meninger og betydninger, som siger noget om borgernes opfattelse af stedet og af de kollektive identiteter, de føler sig som en del af. Der kan være mange opfattelser af stedet og af, hvad der betyder noget for borgerne. Anvendelsen af begrebet sted, i stedet anvendelsen af begrebet lokalsamfund, ligger op en mere rummelig forståelse af, hvad et sted er. Det gælder både den fysiske forståelse og også den mentale forståelse.

Stedsidentiteter

Findes denne fortælling?**Findes den sammen med den anden fortælling?**

Tilgange til analysen rummer elementer af historisk og etnografisk metoden. Materialet består af kvalitative interviews, observationer/feltarbejde, tolkninger af interaktive materialer, samt skriftlige fremstillinger. Alt sammen er det ”læst” med henblik på at afdække fortællinger om stedet. Ikke bare de umiddelbare fortællinger, men også dem som vi ikke ”ser” eller ”hører”!

Stedsanalyserne kan meget, alt efter hvilken sammenhæng den ønskes anvendt i. Den kan bidrage til at definere forskellige opfattelser af steder og attraktivitet, den kan identificere kulturbærende grupper, den kan få fortællinger frem fra dem, der normalt ikke bliver hørt, den kan identificere kollektive identiteter. Stedsanalysen kan bidrage til at skabe dialog på tværs af grupper og til at styrke demokratiske udviklingsprocesser. Og ikke mindst kan den skabe nye former for aktiviteter. Formålet med analysen er ikke at præsentere en samlet dominerende fortælling, men derimod at give plads til mod-fortællinger.

Stedsanalysen består af følgende elementer, som alle er med til at konstruere fortællingerne

- sociologiske
- kulturelle

-
- historiske
  - psykologiske
  - geografiske
  - fysiske

De kollektive erindringer og fortællinger er ikke statiske, men er i konstant forandring. Opfattelserne af stedet ændrer sig konstant. I en stedsanalyse er det vigtigt at af se på, hvordan omverden ser på stedet og sammenligner dette billede med indbyggernes forståelse af deres egen identitet. Ligeledes er det vigtigt at se på samspillet mellem omverdenen, som indbyggerne definerer den, og så stedet egne dynamikker.

Udover selve analyseresultaterne kommer rapporten til at indeholde en værktøjskasse, som kan bruges i forbindelse med kommende udviklingsplaner og udviklingsprojeter

Analysen vil medio maj forelægge i en selvstændig rapport.

2.3 Innovativa Dialogytor, Boende, och Attraktivitet

Forskningen kring attraktivt boende på landsbygden har studerats från tre olika perspektiv:

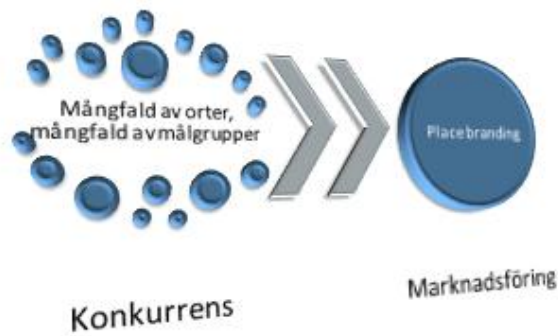
- Marknadsföring av platser i syfte att skapa attraktivitet
- Diskurser om attraktivt boende på landsbygden i två populära media
- Iscensättandet av innovativa dialogytor gällande utvecklingsfrågor om ett attraktivt boende i landsbygd

Forskningen kring marknadsföring av platser berör geografiska konsekvenser för landsbygdskommuner som beslutar sig för att konkurrera med andra platser genom platsmarknadsföring. Syftet med det arbetet var att med hjälp av analyser av bilder och dokument från marknadsföringsprocessen visa på konsekvenserna för relationen skapad av marknadsföringen mellan Laholm och Knäred, och att jämföra dessa processer med traditionella planeringsprocesser i ett rumsligt perspektiv.

Arbetet visar att en platsmarknadsföringsprocess som drivs utifrån en traditionell planeringsnivå i en kommun får konsekvenser för perifera delar av kommunen, d v s för landsbygden. Metoden som använts i detta arbete är bildanalyser med stöd av geografisk teoribildning kring centrum-periferi, analyser av texter om marknadsföringsprocessen, samt teorier om varumärken och marknadsföring av platser. Studien visar att det krävs en ökad medvetenhet om hur platser representeras, hur faktiska resurser allokeras, och hur viktigt det är att inte satsa alla resurser på kommunala eller lokala varumärken i marknadsföringen av platser, utan att även se till en geografisk dimension av marknadsföring och utveckling. Studien visar också att traditionella planeringstänkande reproducerar rumsliga ojämlikheter i de processer som involverar marknadsföring av platser.

Konkurrens mellan orter i ett regionalt och hierarkiskt system

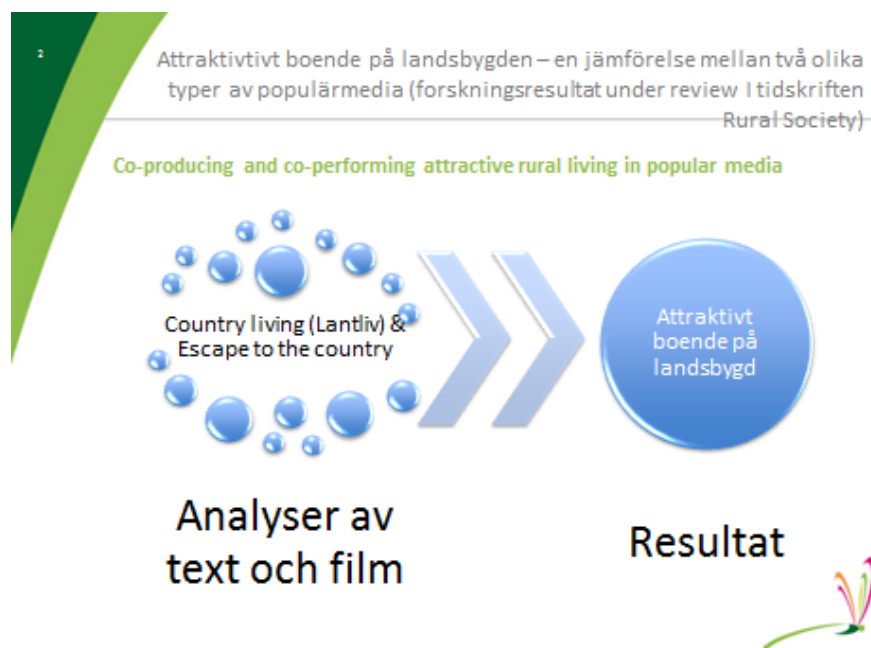

Platsmarknadsföringens konsekvenser för landsbygden

Arbetet med att studera diskurser om attraktivitet och landsbygd ligger också nära projektmålen. Syftet med delprojektet var att undersöka två olika källor där diskurser om en attraktiv landsbygd produceras – tidskriften Lantliv och den brittiska reality serien Escape to the Country. Studien visade dels att flera av tidigare kända faktorer avgör attraktivitet och värde, t ex möjligheten att kunna välja var man vill bo, vilket är kopplat till vad andra tycker är en bra plats, vilket också utgör strukturella faktorer som att boendet ska utgöra en bra ekonomisk investering. Till dessa faktorer kommer även möjligheter att utveckla ett entreprenörskap och att kunna väva samman familjers livsstigar, t ex när familjekonstellationen eller arbetsplatsens lokalisering förändras. Studien visade också att diskurser i de studerade medierna i stor utsträckning samproduceras av läsare och medieproducenter. Deltagarna i produktionen av diskursiva platser har alltså en långt större medverkan i medierna än vad som tidigare uppmärksammats.

Syftet med att formera innovativa dialogtytor handlar om att skapa kreativa möten för att lösa ”wicked problems”. ”Wicked problems” är komplexa frågor till vilka det inte tycks finnas ett givet svar, och där svaret på frågan

---

förändras med tiden. Det handlar om problem som inte löses enbart med analytiskt tänkande eftersom de involverar olika motstridiga värden. ”Wicked problems” bottnar ofta i olika orsaker och de kan ha oförutsägbara konsekvenser. Dessutom finns det sällan en klar lösning eftersom problemen ofta är socialt komplexa samt att ansvaret för frågan finns inom ramen för olika typer av organisationer och på olika nivåer i dessa organisationer. Innovativa dialogtyper kan användas för att dels fånga vertikalt organiserade aktörers syn på problemet, och dels att använda dessa aktörers kompetenser för att hitta lösningar på ”wicked problems”. Slutsatsen är att innovativa dialogtyper är möjliga att använda för olika typer av problem som kan kännetecknas av att de är komplexa och att de är relaterade till utveckling i landsbygden.

Arbetet med att iscensätta innovativa dialogtyper med hjälp av vertikalt organiserade kompetenser utgör ett led i en participatorisk och deltagande approach, som även involverar forskningskompetensen. Målet med att använda sig av metoden är att hitta lösningar på komplexa problem med hjälp av kreativa dialoger. Arbetet tog sin början i en by som heter Fagered. Byn har 448 invånare och ligger belägen 10 km från Ullared och 40 km från Falkenberg (se vidare <http://www.lisakask.se/sider/tekst.asp?side=128>).

Forskningens avsikt var att vara ett nära stöd i projektmålen, vilka utgår från att människors val av bostadsort styrs allt mer av en önskan om en god livsmiljö. Bra boendemiljöer får därför en allt större betydelse för en Orts attraktionskraft. Viktiga funktioner i en attraktiv boendemiljö är exempelvis tillgång till arbete samhällsservice av olika slag, goda kommunikationer och möjligheter till ett rikt fritidsliv. I arbetet med lokal mobilisering och utvecklingsplaner kommer frågeställningen om attraktivitet för inflyttning och kvarboende nästan alltid upp som en viktig variabel. Metoden är processorienterad och involverar möjlighet att fortlöpande lära av varandra, både inom och utanför projektet. De forskningsfrågor som kopplas till innovativa dialogtyper kan vara:

- Hur kan vertikalt organiserade kompetenser utgöra ett effektivt redskap för att lösa komplexa problem kopplade till landsbygdsutveckling?
- Vilka relationer eller problematiska motsättningar finns mellan politik och forskning och hur kan de överbryggas?

- Hur kan allmänheten engageras i frågor om landsbygdsutveckling?

Metoden är tillämpbar i sammanhang där det krävs olika typer av kunskaper och kompetenser för att se mångfalden av perspektiv i ett ”wicked problem”.

2.4 Sosiale nettverk i bygdeutviklingsprosjekter

v/ Roger Normann og Mikaela Vasström, Universitet i Agder/
Agderforskning, Norge

Prestasjonen viser den forskningsmessige inngangsvinkel til LISA og foreløpige funn fra forskningen.

Bakgrunnen for dette prosjektet er å finne ut hvordan organiseringen av bygdeutviklingsprosjekter kan bidra til å skape sosial kapital mellom aktører og dermed øke prosjektets kontinuitet også etter at det formelle prosjektet er avsluttet. Med organisering forstår vi den metode eller tilgang til bygdeutvikling som prosjektet bruker til å organisere og involvere ulike aktører i prosjektet. En slik organisering vil ha innflytelse på hvilke relasjoner det oppstår i prosjektet og dermed hvordan læringsrelasjoner etableres og resurser operasjonaliseres mellom aktører. Slike relasjoner kan beskrives som sosial kapital i et prosjekt. Økt sosial kapital kan bidra til å mobilisere engasjement og ressurser, som kompetanse, kunnskap, og økonomisk kapital til å planlegge og gjennomføre konkrete tiltak for bygdeutvikling; også på langsikt. I det følgende vil vi først redegjøre for bakgrunnen til forskningsprosjektet, dernest de teoretiske perspektiver, hvoretter foreløpige analyser og funn fra LISA prosjektet presenteres.

Forskningsinteresse

- Hvordan kan utviklingsprosjekter organiseres for å skape lokal forankring, langvarig engasjement og reelle utviklingstiltak?
- Sammenheng mellom hvordan man organiserer arbeidet og hvilke uformelle strukturer som oppstår i etterkant:

1. Organisering av arbeidet, 2. Typer aktiviteter, 3. Involvering av ulike aktører, 4. Bygdenes historiske, kulturelle og sosioøkonomiske kontekst

Dannelse av nettverk og læringsrelasjoner (sosial kapital)

- Hvordan har LISA prosjektet virket som utvikling – og læringsarena?
- Hvilke roller er sentrale for å bygge lærings og utviklingsnettverk horisontalt og vertikalt?

Nærings- og stedsutvikling i norske distriktskommuner

- Distriktskommuner har ulike forutsetninger for i hvilken grad de lykkes med sin næringsutviklingsrolle. Eksempler på forhold som betyr noe er:
- Geografisk lokalisering:
  - Knutepunkt for reise, handel, gjennomfart, pendelavstand til større sted, fordelaktig lokalisert i forhold til havn eller flyplass, etc.
- Infrastruktur og materielle ressurser:
  - Naturgitte forutsetninger; skogbruk, jordbruk, fiske, gruvedrift, vannkraft, tilgang på infrastruktur flyplass, jernbane, hovedveier, militæranlegg, industri, etc.
- Utviklingsrollen:
  - Politikk, tilrettelegging, program, kontaktskaping, samarbeidsrelasjoner, kultur, tiltak, støtte, etc.

Nærings- og stedsutvikling i norske distriktskommuner

- Av dette er det ofte kun utviklerrollen som lokale aktører selv kan påvirke direkte på og på kort sikt.
- Utforming av denne rollen betyr noe for hvordan det offentlige, det private og det frivillige samhandler internt og med eksterne til stedet.
- Et begrep som kan brukes for å beskrive utviklingen av samarbeidsrelasjoner er **sosial kapital**.
- Her er tanken at man ved å investere i skape nye og styrke samarbeidsrelasjoner øker den sosiale kapitalen på et sted.
- **Vi antar** at økning av sosial kapital henger tett sammen med en økning av stedets, bedriftens, kommunens utviklingskapasitet.
- Prosjekter som LISA bidrar til å øke den sosiale kapitalen

4

Typologi av kommunale utviklerroller

		Geografi og ressurser	
		Rik på	Fattig på
Utviklerrollen	Skaper sosial kapital	"Nr. 1 kommunen" Denne kommunen ligger høyt på statistikk knyttet til etablering og lønnsomhet i lokalt næringsliv. Denne kommunen har tilgang på en eller flere nøkkelressurser og har i tillegg har en effektiv lokal næringspolitikk som bidrar til å utvikle sosial kapital og "entreprenørskapsånd".	"Arbeidsmaur kommunen" Denne kommunene får lite gratis og må arbeide hardt for hver eneste arbeidsplass. Det gjør den også, og har derfor også en viss suksess i forhold til etablering og lønnsomhet i lokalt næringsliv. Men det er ikke lett å skape gull av gråstein.
	Skaper ikke sosial kapital	"Leurbær kommunen" Denne kommunen har tilgang på en eller flere nøkkelressurser, noe som bidrar til at den ligger høyt på statistikk knyttet til etablering og lønnsomhet i lokalt næringsliv. Kommunen er passiv i forhold til utvikling av lokalt næringsliv og har fokus på lovpålagt tjenesteproduksjon og interne prosesser.	"Frøflyttingskommunen" Lite lykkes for denne kommunen. Man mangler nøkkelressurser og har ingen operativ strategi for å snu utviklingen.

5

Hvordan organisere stedsutviklingsprosjekter for å skape bedre prosjekter?

To antakelser:

1. Nettverk blir bedre når organiseringen av prosjektet oppnår følgende:
  - Mange kunnskapsmeglere eller brokers= aktører som bidrar til å kommunisere kunnskap innen for og inn og ut av nettverket
  - Egalitær struktur (ikke hierarkisk organisasjon)
  - Mange unike relasjoner mellom individuelle aktører og grupper av nettverks (klynger)
2. Nettverk (i et stedsutviklingsperspektiv) er mer robuste hvis de har en kombinasjon av lokale kunnskapsmeglere (brokers) og eksterne kunnskapsmeglere

3

Metode og Empiri

- innsamling av materiale fra LISA prosjektet

- a) Nettverks materiale
  - Nettverkskartlegging via spørreskjema
  - Relasjonelle nettverkskart
- b) Prosess materiale
  - Møte observasjoner
  - Møte deltakelse
  - Intervju og dialog
  - Dialogseminar
  - Sharepoint dokumenter/kalender & EU rapportering
- c) LISA prosjektets resultater
  - Lokale planer (LUP)
  - Andre resultater

Litt teoretiske perspektiver på organiseringen av nettverk

Dannelsen av sosiale nettverk kan ses som en type operasjonalisering av sosial kapital. Et sosialt nettverk består av sterkere eller svakere relasjoner mellom ulike aktører. Nettverket kan hermed formidle ulike typer ressurser (kompetanse, kunnskap, kapasitet, økonomiske midler, etc.) på tvers av mange aktører på ulike horisontale og vertikale ”nivåer”, dvs. for eksempel mellom personer i ulike bygder eller mellom ansatte i regionen og innbyggere på bygden. Dannelsen av nettverk har altså muligheten for å mobilisere ressurser på tvers av de tradisjonelle samarbeidsfora, hvilket kan være viktig i for lokale aktører i arbeidet med å utvikle et lokal samfunn.

Organiseringen av slike nettverk kan gjøres på mange ulike måter; med større eller mindre sentral styring, og med mer eller mindre lukkede strukturer. Matrisen herunder viser hvordan vi i dette prosjektet ser på organiseringen av utviklingsnettverk i et teoretisk perspektiv, og gir noen redskaper til å analysere utviklingsnettverkene i LISA Norge på det regionale ”store bilde” og det lokale ”lille bilde”.

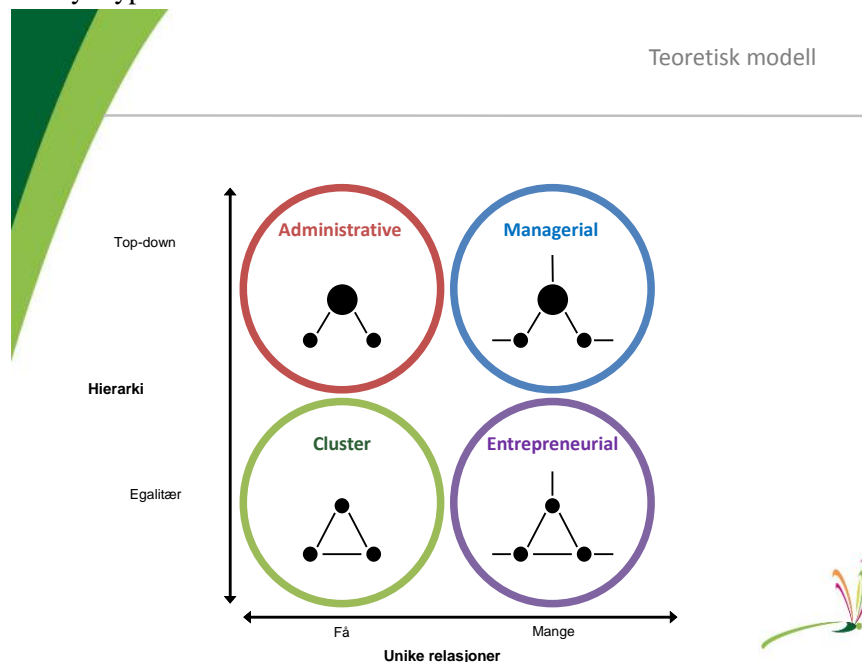
Matrisenes øverste venstre hjørne illustrerer et ”administrativt” nettverk som er preget av sterk sentral styring og en lukket nettverksstruktur. Her er det et par sentrale aktører som bestemmer prosjektets prosess og målsetninger, og nettverket holdes innenfor de tradisjonelle tjenestenivåer.

Det mer forvaltningspregede ”managerial” nettverk har også en dominerende sentral styring, men en mer åpen nettverksstruktur. Det er dermed stadig noen sentrale aktører som bestemmer, men det involveres flere typer aktører, som kan få delegert ulike typer av oppgaver. En større diversitet av aktørene involveres og ”forvaltes” i nettverket for å løse prosjektets utfordringer.

Den tredje figur nederst til venstre i matrisen illustrerer en nettverksstruktur hvor flere aktører sammen styrer et prosjekt, og selv om nettverket er velutviklet er det ikke åpnet for nye eller utradisjonelle aktører. Nettverket er ”clusteret” og avgrenset til å etablere de typer relasjoner som det er tradisjon for.

I motsetning hertil er den fjerde figur nederst høyre, det ”entreprenøriske” nettverk åpent for nye og utradisjonelle relasjoner. Nettverket har en egalitær

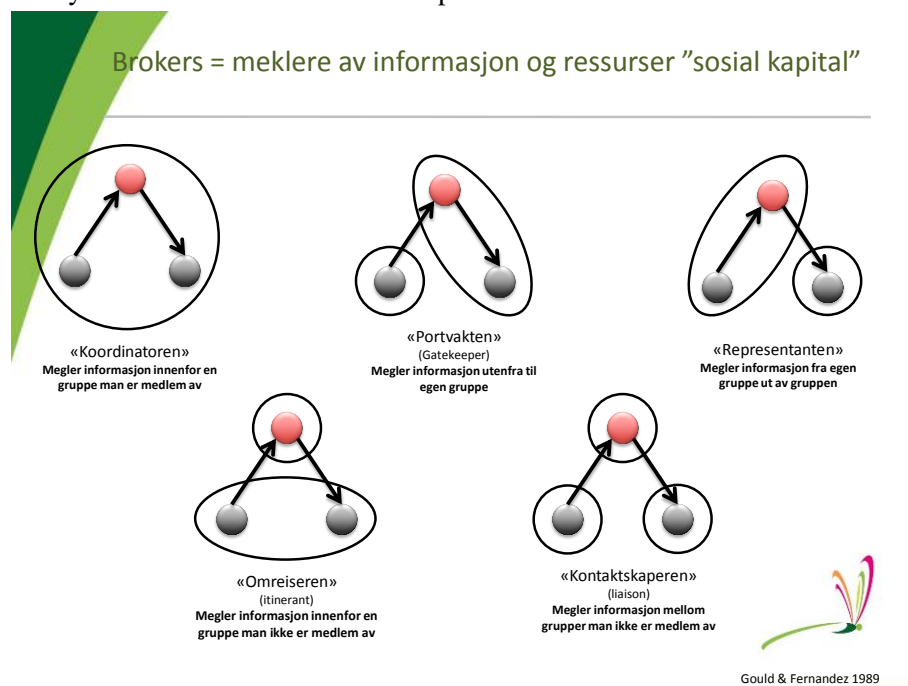
struktur hvor flere aktører sammen styrer prosjektets mål og prosess, og er samtidig oppmerksomme på hvordan nettverket kan utvikle seg og trekke inn nye typer ressurser.

En sentral dimensjon i forhold til det å bygge og vedlikeholde nettverk, er flyten av ressurser gjennom sosiale relasjoner. Ressurser er her forstått som kompetanse, kunnskap og informasjon, og økonomisk kapital. Bevegelsen av denne type ressurser krever en eller annen tilrettelegging mellom aktører; altså en form for *mekling*.

Det kan være mange ulike typer av meklere som påvirker flyten av ressurser inn, ut og gjennom nettverket. En meklerrolle kan for eksempel være å mekle informasjon mellom aktører innenfor et nettverk ("*koordinatoren*"). "*Portvakten*" er en meklerrolle som sørger for at ekstern informasjon sluses inn i nettverket, mens "*representanten*" sørger for å kommunisere nettverkets perspektiver ut av nettverket til et større forum. En mer ekstern mekler rolle kan være å formidle mellom ulike aktører innenfor et nettverk man ikke selv er en del av ("*omreiseren*") eller mellom ulike nettverk ("*kontaktskaperen*"). Meklere er med andre ord viktige for å skape dynamiske nettverk, kjede sammen ressurser på tvers i nettverk, og etablere

nye relasjoner mellom nettverk. Meklere er på den måte en form for katalysatorer for dannelsen sosial kapital.

En presentasjon av LISA Norge som case studie for forskningen

LISA Norge er et interregionalt EU samarbeide mellom 10 skandinaviske kommuner, tre regionale partnere og tre forskningsinstitusjoner. Prosjektet i Norge tar for seg Bygdeutvikling i fire norske kommuner. En av disse kommuner fokuserer på utvikling av et distriktssenter med ca. 3000 innbyggere, de tre andre kommuner har jobbet med fire mindre bygder (ca. 200-600 innbyggere) i deres respektive kommuner. Dette forskningsprosjektet har dels sett på "det store bilde" av organiseringen av et bygdeutviklingsprosjekt; dvs. organiseringen av LISA Norge i forhold til det interregionale prosjektet og i forhold til det norske samarbeidet. Dels har det sett på det "lille bilde" dvs. hvordan LISA Norge har organisert samarbeidet med de enkelte bygder. Prosjektet har valgt å fokusere på de tre kommuner som har jobbet med de mindre bygder fordi de er mer sammenlignbare i forhold til strukturelle forhold, og fordi samarbeidet mellom disse kommuner, og den organisering og prosess som har vært iverksatt er sammenlignbar.

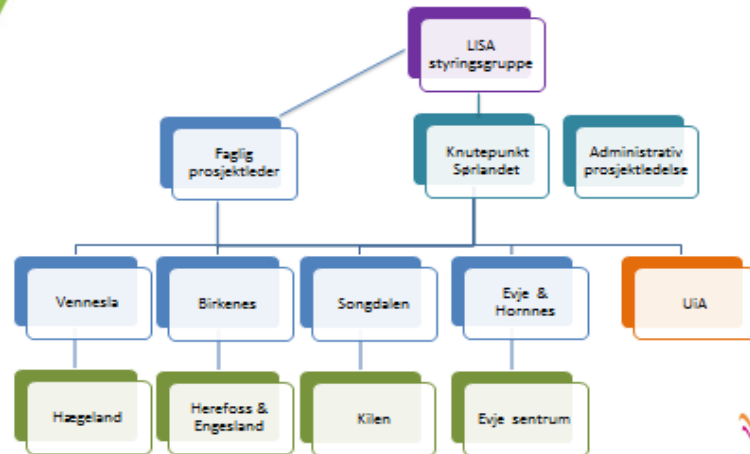

Forskningen har basert seg på flere ulike datakilder for å undersøke nettverksorganiseringen av den ”sosiale kapital”. Gjennom prosjektets tre årige periode har vi deltatt på partnerskapsmøter og konferanser i det interregionale samarbeid hvor vi har observert og diskutert organiseringen og utviklingsperspektivene for LISA prosjektet. I den norske del av prosjektet har vi deltatt på regionale og kommunale arenaer hvor LISA prosjektet er blitt diskutert og planlagt, og vi har vært med på flere folkemøter i kommunene for å få en forståelse av hvem som er involvert og hvordan det jobbes med prosjektet i bygdene. I tillegg til dette kvalitative prosessmateriale, har vi forholdt oss til LISA dokumenter på Sharepoint og de lokale utviklingsplaner. På bakgrunn av dette kvalitative materiale har vi laget en liste over personer fra LISA prosjektet, regionen, kommunene, bygdene og eksterne konsulenter som har vært involvert i prosjektet. Disse personer er alle blitt intervjuet på telefon for å kartlegge hvilke personer som har vært viktige for deres arbeid i LISA. Spørreskjemaet har altså kartlagt læringsrelasjoner (sosial kapital) mellom aktører på flere nivåer i LISA prosjektet.

Følgende vil presentere organiseringen av LISA Norge i ”det store bilde” og hvordan de tre kommuner har organisert prosessen i de enkelte bygder; ”det lille bilde”.

Organiseringen i ”det store bilde”:

LISA organisering i Norge

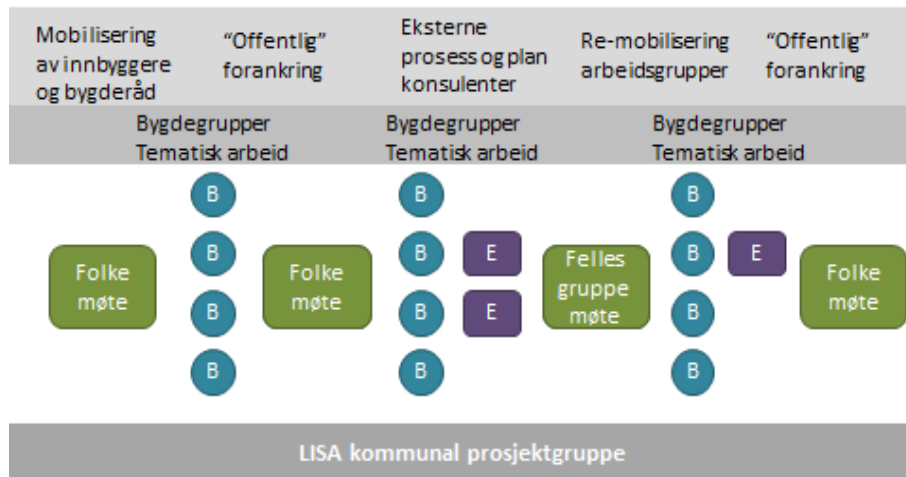

LISA Norge

- **Overordnet målsetting i Norge:**
  - Skape levende bygder gjennom mobilisering og utviklingsplanlegging med spesielt fokus på stedsutvikling, næringsutvikling og reiselivsutvikling.
- **3 kommuner i tett samarbeide med fokus på mobilisering i fire bygder som kjernen for utviklingsperspektiver:**
  - Folkemøter og revitalisere/etablere bygdegrupper
  - Inspirasjon fra eksterne konsulenter/studiebesøk
  - Samarbeid med prosesskonsulent og landskapsarkitekt
  - Forankring av bygdegruppe ideer og planer gjennom folkemøter (offentlige arrangementer)
- **1 kommune med fokus på næringsutvikling gjennom etablerte nettverk.**
  - Mobilisering av næringsaktører
  - Ideer og nettverk
- **Regionalt jobber LISA Norge sammen om:**
  - Forankringsarbeid i fylkeskommuner (økonomiske ressurser)
  - Involvering av interseorganisasjoner og ressursentre (kunnskap og nettverk)

Organiseringen og prosessen i ”det lille bilde”:

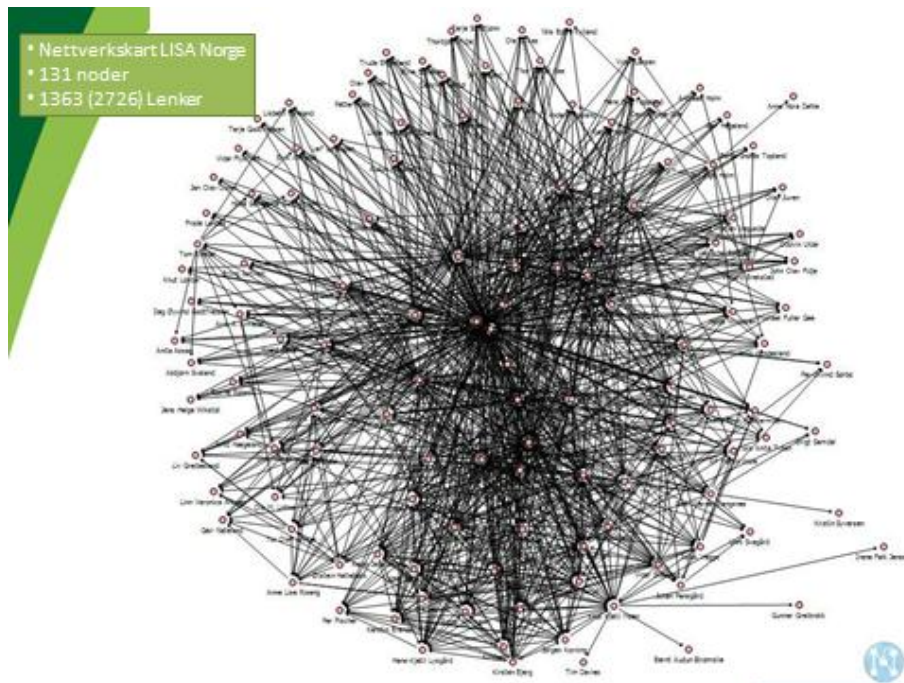
Fortolkning av overordnet prosessorganisering i bygdene
Songdalen har hatt 1 (2) folkemøter og 1 tematisk arbeidsgruppe

Bildet av LISA nettverket er konstruert på bakgrunn av ett spørsmål

- Vi har i dette forsker prosjektet forsøkt å kartlegge kompetanselyt og læringsrelasjoner som har blitt skapt gjennom den måten prosjektet har blitt organisert og gjennomført på.
- **Spørsmålet som ble stilt**
  - Hvor viktig har deltakelsen til følgende personer vært for deg i det arbeidet du har gjort i bygdeutviklingsprosjektet LISA?
    - Navneliste...
    - ...
    - ...

Analyse

Dette avsnitt vil vise vår data og analyse av de etablerte nettverk på LISA prosjekt nivå (det store bilde) og i forhold til hver enkelt bygd (det lille bilde). En nettverkskartlegging av LISA sier i seg selv ikke mye annet enn at det er etablert veldig mange relasjoner mellom veldig mange aktører (se nettverksbilde av LISA Norge over). Det er selvfølgelig i seg selv et viktig poeng i et interregionalt utviklingsperspektiv, men det kan ikke peke på hvilke faktorer som er viktige når utviklingsnettverk skal organiseres. Det er med andre ord sådan at summen av alle relasjonene skygger for noen av de viktige dimensjoner.

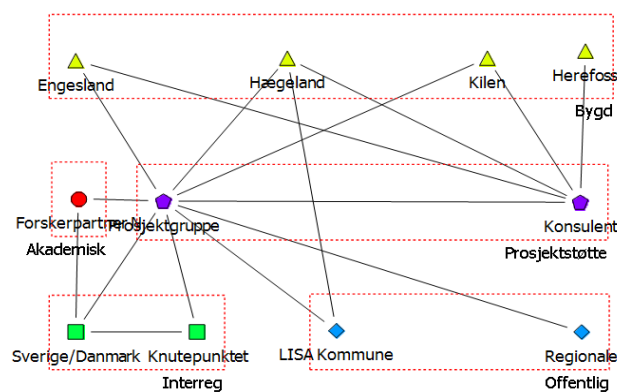
I det følgende vil vi vise hvordan vi har sortert og analysert i typen av sosiale relasjoner, for å kunne si noe om hva de viktigste relasjoner har vært i prosjektet – og hvordan prosjektets organisering har påvirket etableringen av disse relasjoner.

”Det store bildet”

- Oversikt over læring og kunnskapsflyt mellom hovedgrupper av aktører i LISA prosjektet
  - Prosjektteam, bygder, konsulenter, etc.
- Overordnende uformelle strukturen som er utviklet i prosjektperioden.
- Det viser hvem de sentrale aktørene har vært rundt bygdeprosjektene

Læringsrelasjoner i LISA Aggregert på gruppenivå, kun de mest dominerende relasjonene er tatt med (relasjoner er vektet mht gruppestørrelse)

Ovenstående nettverksbilde viser LISA prosjektet på aggregert nivå, dvs. hvor aktørene er delt inn i seks aktør kategorier. Øverst er de fire bygder i de

---

tre LISA kommuner tegnet inn, i «mellomlaget» finner vi på gruppert nivå LISA prosjektgruppen, de eksterne konsulenter, og forskergruppen. Nederst på «makronivå» finner vi aktører fra det interregionale LISA, de formelle kommunale strukturer (politisk og administrativt utenom LISA gruppen) og de involverte regionale institusjonene.

Bilde viser kun de viktigste læringsrelasjoner eller ”ressursstrømme”. Dvs. der hvor det er mange aktører i hver gruppe som har vektet den spesifikke relasjonen med en aktør (eller gruppe). I virkeligheten er der altså mange flere relasjoner (jvf. det foregående nettverkskart) men her er relasjonene vektet og de dominerende ”læringsrelasjoner” er tegnet inn.

Ikke overraskende er LISA prosjektgruppen den mest sentrale aktør, med viktige relasjoner til både bygdenivået og det interregionale nivået. Denne gruppen binder altså sammen mange ulike aktører og mindre nettverk i det større prosjektet og formidler informasjon på tvers av disse. I forhold til bygdene, som jo er ”subjektet” for hele prosjektet, ses det at de viktigste relasjoner har vært til LISA prosjektgruppen, og til de eksterne konsulenter som LISA gruppen rekrutterte inn i prosjektet.

”Det lille bildet”

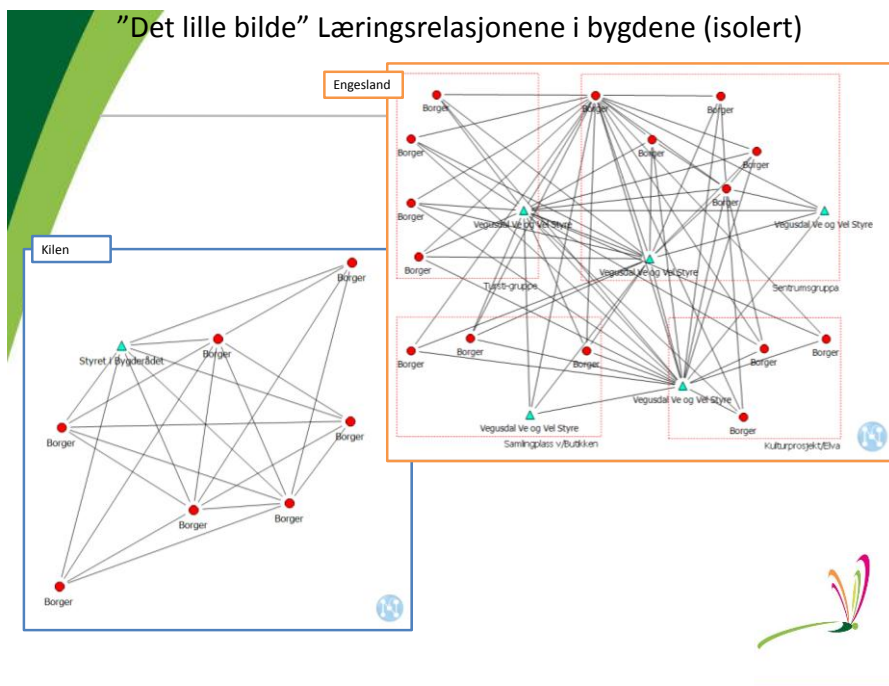

- Hvordan har prosjektet virket i de ulike bygdene?
- Hvordan har samarbeidet mellom bygdene og prosjektaktørene virket og hva har blitt forskjellene mellom bygdene?

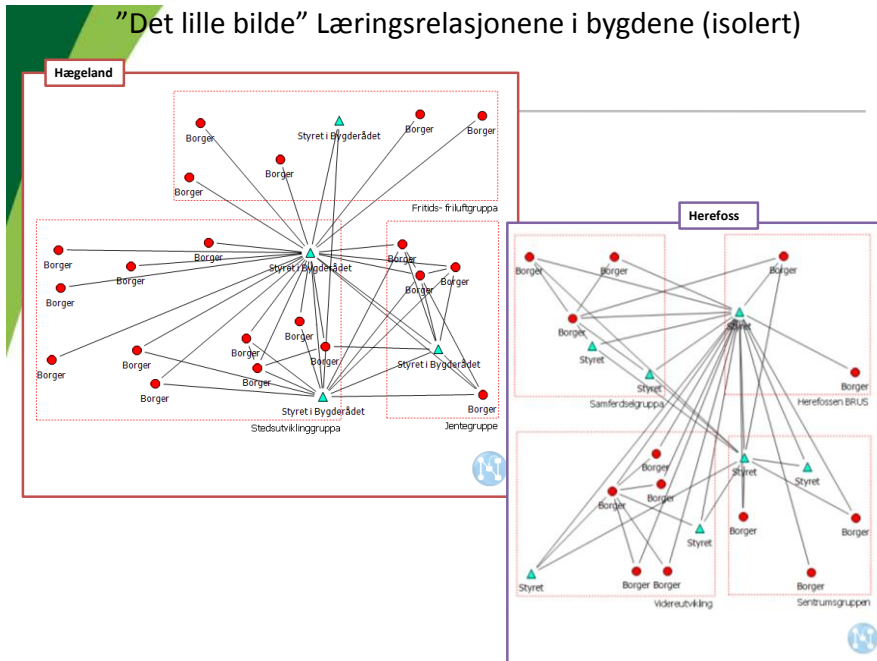
Vår kartlegging av nettverk på bygdenivå er langt fra ”fuldstendig”. Der er mange relasjoner som vi ikke har hatt mulighet for å kartlegge, og personer som ikke har respondert på vårt spørreskjema. Nettverkskartet på bygdenivå gir allikevel et bilde av hvordan nettverkene i de enkelte bygder er etablert, og hvilke relasjoner med andre aktører som har vært dominerende.

Det er som kanskje er mest interessant i forhold til disse nettverk er forskjeller og likheter mellom bygdene. Disse likheter og forskjeller er dels påvirket av sosioøkonomiske og historiske faktorer, og dels av organisering og prosess i LISA. Det vi kan se fra de følgende nettverksbilder er at de bygder som har jobbet med bygdeutvikling før LISA prosjektet satte i gang, har større etablerte og mer diverse nettverk enn den bygd hvor LISA prosjektet har vært en av de første bygdeutviklings initiativer i bygda.

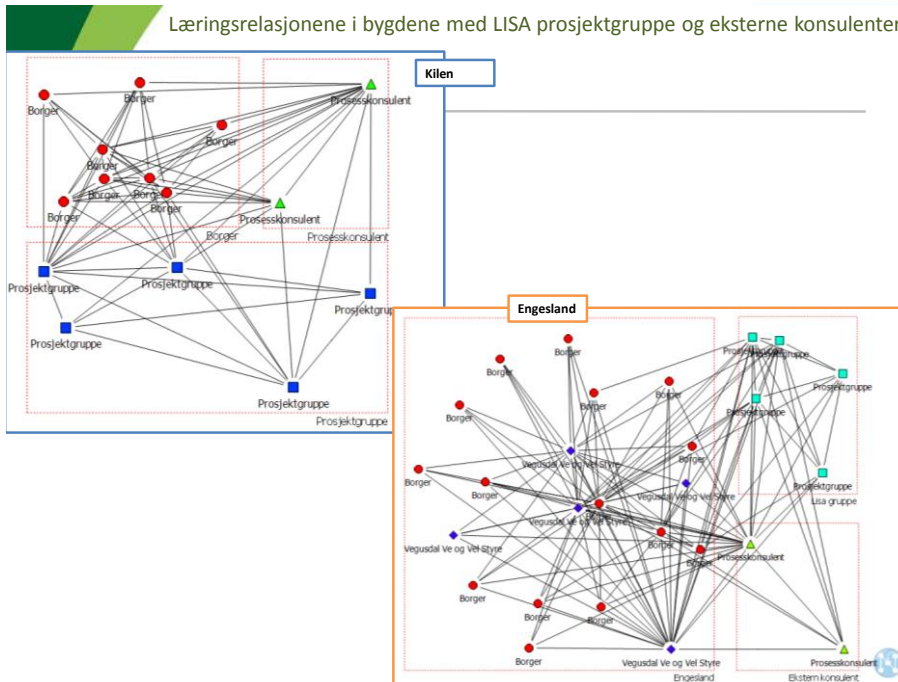
I et større bilde viser de to etterfølgende nettverkskart hvordan nettverket i hver enkelt bygd har relatert seg til LISA gruppen og de eksterne konsulenter. Det som er interessant her er at de eksterne aktører får en relativt sett meget større rolle i de bygder hvor det er et lille etablert nettverk fra før. Mens de eksterne aktører har en relativt sett mindre andel av nettverket i de bygder med større etablerte nettverk.

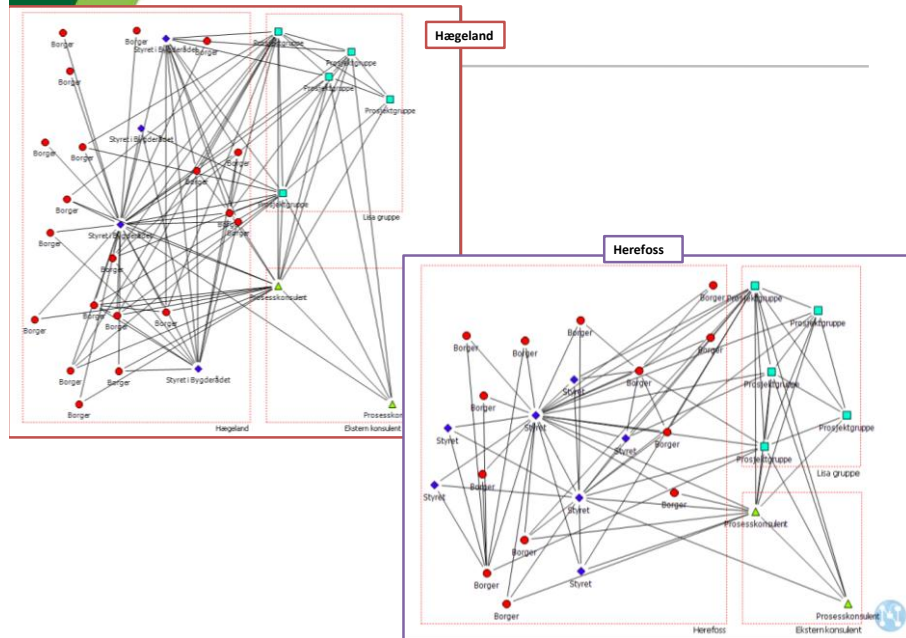
”Det lille billede” Læringsrelasjonene i bygdene (isolert)

Læringsrelasjonene i bygdene med LISA prosjektgruppe og eksterne konsulenter

Læringsrelasjonene i bygdene med LISA prosjektgruppe og eksterne konsulenter

Når vi ser på meklerrollene i prosjektet kan vi også se at disse øker signifikant når de enkelte bygder ses i sammenheng (i nettverk) med LISA gruppen og de eksterne konsulenter. Igjen øker antallet av meklerroller mye mer relativt sett, i de bygder med små nettverk enn i de bygder med større nettverk.

Oversikt over broker roller i LISA bygdene med og prosjektstøtte (+)

	N	P	Svar %	Links	Brokers (totalt)
Engesland	5	20	25	79	47
Engesland +	12	27	44	157	364
Hægeland	4	24	17	47	34
Hægeland +	11	31	36	118	316
Kilen	5	8	63	31	8
Kilen +	12	15	80	97	141
Hærefoss	4	20	20	41	22
Hærefoss +	11	27	41	98	232

Spørsmålet er om flere eksterne aktører nødvendigvis er bra. Eksterne aktører kan mobilisere ressurser, kompetanse, og nye kontakter som bygden kanskje ikke ville ha tilgang på. Men det er også en fare for at bygdeutviklingsprosjektet blir så preget av den eksterne konsulentens tenkning at bygda mister engasjementet for bygdeutviklingen når prosjektet slutter.

Det som kan diskuteres er derfor balansen mellom antallet eksterne aktører og størrelsen og densiteten på det lokale nettverk. Kanskje det er viktig at de lokale nettverk er av en vis størrelse for at de kan bruke de ressurser som den eksterne kompetanse tilbyr, og samtidig fastholde det lokalt definerte utviklingsperspektiv og engasjement. Det vi kan se er at de eksterne konsulenter har hatt stor innflytelse både i nettverksrelasjonene, og i bygdeutviklingstemaene om stedsutvikling.

En tolkning av ulike gruppers betydning som formidlere av kunnskap i prosjektet

Gruppe	Herefoss	Engesland	Hægeland	Kilen
Konsulenter	++	+++	++	+++
Prosjektgruppe	++	++	++	+++
Lokale	+	+++	++	+

Likheter og Forskjeller i LISA organisering og resultater

	Likheter	Forskjeller
Organisering og process	<ul style="list-style-type: none"> •InterReg prosjekt •LISA arbeidspakker •Planleggingen av LISA •Metodisk perspektiv •Involvering av eksterne konsulenter 	<ul style="list-style-type: none"> •LISA stillingsprosent •Forankring og involvering i kommunen •Bygderåd/foreninger •Gjennomførte mobiliserings tiltak •Involverte innbyggere •Antall arbeidsgrupper
“Resultater”	<ul style="list-style-type: none"> •Utarbeidelse av LUP •LISA WP integrert I LUP •Turismeundersøkelsen 	<ul style="list-style-type: none"> •LUPens omfang (informasjon, visjoner, tiltak) •LUPens Bygdeforankring (bygdeansvar) •LUPens utviklingstemaer •Gjennomførte prosjekter

25

Oppsummerende perspektiver I

“Det store bilde”:

- Organisering og prosess i LISA Norge avviker fra milepælsplan til LISA Interreg
  - Prosess/organisering blir pragmatisk tilpasset den lokale kontekst og kompetanse.
  - Tildels ulike lokale og internasjonale perspektiver på organisering av prosess
  - Tematikken i arbeidspakkene fra LISA Interreg prosjektet gjenspeiles i de lokale resultater (LUP) og tematikken i LUP’ene
- LISA Gruppen er de mest sentrale aktører i “det store bilde”
  - Ulike kunnskapsbroker roller bygger relasjoner mellom ulike aktører/nivåer i prosjektet = formidler latente ressurser og kompetanser

---

Oppsummerende perspektiver II

“Det lille bilde”:

- LISA gruppe og eksterne konsulenter de viktigste aktører i “det lille bilde”
  - Lærings relasjonene (broker rollene) i bygdene økes signifikant når de eksterne aktører kobles på
  - LUPene er ganske like: sentrumsutvikling og mobiliserende planlegging = Eksterne aktører har stor innflytelse på LUPene
- De lokale ildsjel og “institusjoner” viktig i “det lille bilde”
  - De lokale nøkkelpersonene er viktige for å sikre at ekstern kompetanse spredde seg i de lokale nettverk – og omvendt at de lokale perspektiver formidles til de eksterne konsulenter
  - Lokale “institusjoner” viktig for å kunne organisere og “balansere” input av ekstern kompetanse og ressurser med lokale interesser og ressurser

---

Prosjektet er ennå ikke analysert helt ferdig. I løpet av 2012 vil det bli produsert en artikkel til et akademisk tidsskrift på bakgrunn av dette materiale.

3 Mellom forskning og praksis i LISA

Følgende avsnitt søker å oppsummere diskusjonene om forskning og praksis; dels basert på presentasjonene i dialogseminaret, og dels i forhold til prosessen i prosjektet og de fortløpende diskusjoner det har vært mellom forskere og praktikere.

Hvilken rolle har forskeren? Er forskeren en følge forsker som løpende evaluerer prosessen? Eller er forskerens rolle selvstendig (kritisk) og forholdende seg til et overordnet teoretisk perspektiv? Disse spørsmål har siden prosjektets begynnelse vært aktuelle diskusjonstema i LISA prosjektet.

Dialogseminaret – som presenterte forskernes selvstendige og teoretiske perspektiver – skapte en større forståelse blant de andre partnerne for denne forskerrolle. Det ble fra deltakerne poengtert at LISA prosjektet hadde vært en læringsprosess for alle involverte på flere plan.

For det første hadde de generelt lært mye om hva landsbygdutvikling er gjennom LISAs tre års prosjekt periode, dels i forhold til de enkelte bygder, men også på et overordnet plan om hvilke typer roller en kommune tar og hvordan det metodisk kan planlegges og gjennomføres.

For det andre, og nært relatert, var det grenseoverskridende samarbeidet og mål blitt mer håndgripelig for partnerne i slutningen av prosjektets periode, fordi partnerne i løpet av prosessen var blitt bedre i stand til å se hva de gjerne ville lære av hverandre. LISA prosjektet hadde i dette henseende bidratt til å skape en større felles forståelse om landsbygdutvikling blant partnerne; og dermed ble det interregionale (grenseoverskridende) samarbeid også mer relevant og læringsrikt for partnerne.

For det tredje, gav deltakerne på dialogseminaret uttrykk for at de gjennom prosjektets utvikling, og kanskje særlig ved de leiligheter hvor forskerne hadde fremlagt sine perspektiver direkte, hadde fått en større forståelse for ”den selvstendige teoretiske forskning”. På dialogseminaret kom det dermed

---

også løpende kommentarer om at det ”teoretiske perspektiv” var viktig for fremtidig praksis for å skape en distance, eller plass, til å reflektere over egen praksis og prosjektet. På Dialogseminaret ble det derfor også diskutert at forskningen ville ha vært relevant å bruke mer aktivt tidligere i prosjektet, men at det tidligere ikke hadde vært samme forståelse for hvordan vi skulle samarbeide på tvers av teori og praksis.

Flere av deltakerne på seminaret så også nå, etter fremleggelsen av forskernes arbeider, verdien og viktigheten av å forstå de lokalsamfunn og bygder som en skulle drive utvikling i. I tillegg til å sette i gang tiltak og lokale prosesser, bør kunnskap om hvordan en lokalt tenker om stedet og relaterer til hverandre være en viktig del av stedsutviklingen. På den måten unngår man, som en sa «at en gjør fel saker».

Det ble diskutert at et prosjekt som LISA som har så brede og vanskelig definerbare ”mål”, bør lære at åpne for nye perspektiver fortløpende som kan stimulere prosessen; i stedet for å forsøke å planlegge ”endemålet” i begynnelsen. Noen av deltakerne mente at Interreg prosjekters fortrinn var dannelsen av et skjæringspunkt mellom forskning og praksis hvor begge kunne skape nye innsikter om feltet bygdeutvikling og nye lengere varende nettverk innenfor feltet. En refleksiv dialog mellom forskere og praktikere ble ansett som ønskelig fordi den kunne medvirke til å skape læring på et mer generelt nivå (ikke bare på den enkelte sak), og til at læringen fra et prosjekt også ble kommunisert til et bredere nettverk i den kommunale organisasjon.

Samtidig ble det også poengtert at kommunikasjonen mellom praksis og forskning kunne forbedres og at formidling fra forskningen burde ha vært mer integrert i prosjektet/partnerskapsmøtene. Forskningen ble ansett som en viktig aktør til å skape troverdighet og legitimitet i formidlingen av prosjekt resultater i et større regionalt og nasjonalt forum.

NORSKA PARTNERS

Knutepunkt Sørlandet | Birkenes kommune | Evje og Hornnes kommune
Songdalen kommune | Vennesla kommune | Universitetet i Agder

DANSKA PARTNERS

Videncentret for Landbrug | Norddjurs kommune
Skive kommune | VIA University College Århus

SVENSKA PARTNERS

Region Halland | Falkenbergs kommun | Hylte kommun
Högskolan i Halmstad | Laholms kommun | Varbergs kommun

MAJ 2012